

Z NAŠÍ ČINNOSTI

Arabské kulturní dny 2006	3
Prohlášení Společnosti česko-arabské k válce v Libanonu	4
Mohammed Al Nabulsi: Multikulturní role Společnosti česko-arabské	4

STÁTNÍ SVÁTKY A VÝZNAMNÁ VÝROČÍ

Blahopřejeme k významným výročím	6
--	---

JUBILEA

Václav Junr: Blahopřání jubilantovi	7
Miroslav Houska: Blahopřání k jubileu	8

STUDIE A DOKUMENTY

Bohdan Semiginovský: Příbytky bohů (1. část)	9
Jan Záhořík: Edward Evan Evans-Pritchard (1902–1973).	12
Jan Záhořík: Kenneth Kaunda – první prezident nezávislé Zambie	14
Josef Poláček: Politický vývoj Dahome od kolonialismu k nezávislosti . . .	16
Jan Záhořík: Kdo jsou Bedžové?	18
Ahmad Masri: Libanon a válka	22
Svědectví z Libanonu	23

KULTURA

Rostislav Tesař: Slavnostní křest knihy o Libyi	24
Rostislav Tesař: Africká a arabská poesie	25
Alois Wokoun: Výtvarně afrikanistický dorost	26

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

Michal Šoch: Hlavní město, či hektické tržiště	28
Bronislav Ostřanský: Uwajs al-Qaraní a zázraky súfijů	29
Michal Stein: Cena Nadace Anny Lindh pro rok 2006	30
Seminář v Budapešti.	31
Rostislav Tesař: Co nás ovlivňuje (krátké zamyšlení v afrických vedrech) . . .	31
Dohoda o spolupráci s Česko-marockou smíšenou obchodní komorou . . .	32
Sdružení přátel Maroka: Výzva ke spolupráci	32

CO SI PŘEČÍST

Yehuda Lahav: Odvrácená tvář palestinsko-izraelských vztahů	33
François Burgat: Islamismus v době al-Qáidy.	35

Redakční poznámka:

V Bulletinu 2/2006 byl uveřejněn příspěvek Faisala Ismaila „Zájmy EU a USA v poválečném Iráku: shoda a neshoda“. Tento příspěvek je součástí sborníku konference CMES a VŠVSM, která se konala v Praze dne 8. 4. 2006.

Arabské kulturní dny 2006

organizované Společností česko-arabskou ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR a Magistrátem hl. města Prahy, pod záštitou ministra kultury a primátora hl. města Prahy a za pomoci jednotlivých arabských zastupitelských úřadů v ČR.

Večer arabské poezie

5. 9. v 18 h.

Zrcadlová kaple Národní knihovny,
Klementinum
své básně přednese jemenský básník
Moh. Al Sharafi, v překladu Otakar Brousek st.

Výstava fotografií „Libanon v míru“

9. 9. v 18 h.

galerie Dahab, Rybná 28, Praha 1 – vernisáž
následuje

Arabská diskotéka

v 19 h.

vystoupí skupina Zerjab, vstup volný

Orientální trhy

10. 9. od 10 do 18 h.

v Náprstkově muzeu

Festival arabských filmů

20.–23. 9. v 17 a 19 h.

v malém sále
Městské knihovny v Praze 1,
Mariánské nám. 1

Výstava fotografií

21. 9.–29. 10.

Ing. René Kopeckého
„Putování Jordánskem, Sýrií a Libanonem“
v Městském muzeu Nové Strašecí

Arabské dny

v Botanické zahradě hl. města Prahy

30. 9. a 1. 10.

v Troji u kaple sv. Kláry, arabské občerstvení,
vystoupí skupina Zerjab a Exil,
orientální tanečnice

Výtvarná soutěž

17. 9.–1. 10.

„Arabský svět dětskýma očima“ – výstava
žáků Výtvarné školy Václava Hollara
v Botanické zahradě v Troji

Přednášky o arabské kultuře

v Domově Sue Ryder, Michelská 1, Praha 4

12. 9. v 17 h.

PhDr. Josef Ženka „Králové Alhambry –
muslimské dědictví na jihu Pyrenejského
polostrova“

26. 9. v 17 h.

PhDr. Sabina Dvořáková
„Islámská architektura“

Seminář „Libye a Středomoří“

23. 10. v 17 h.

s Centrem pro studium východu
při VŠ veřejné správy MV

Tradiční řemesla Maghrebu

26. 10.–31. 3.

výstava v Náprstkově muzeu

Vstup na všechny akce je v o l n ý.

Arabské kulturní dny proběhnou rovněž v našich pobočkách

v Brně, Hradci Králové, Plzni, Karlových Varech a Č. Budějovicích.

Společnost česko-arabská Czech Arabic Society

Prohlášení Společnosti česko-arabské k válce v Libanonu

Společnost česko-arabská znepokojena situací na Blízkém východě opakovaně a zcela rozhodně odsuzuje válečné operace Státu Izrael na území Libanonu.

Společnost česko-arabská se domnívá, že jakkoliv ospravedlňovaná „obránná“ operace, která v Libanonu připravila o život téměř tisíc civilistů, která způsobila zranění více než třem tisícům Libanonců, která má na svědomí stovky dětských životů, která vyhnala více než milion Libanonců z jejich domovů a zničila infrastrukturu jejich země, musí být zastavena.

Společnost česko-arabská vyzývá k okamžitému, všeobecnému a bezpodmínečnému zastavení palby, ke stažení izraelských jednotek z výsostného území Libanonu a zahájení jednání k mírovému vyřešení situace.

The Czech Arabic Society proclamation toward war in Lebanon

The Czech Arabic Society concerned by the Middle East situation repeatedly and quite definitely denounces war operation of the State of Israel against territory of the Lebanon.

The Czech Arabic Society assumes that however rehabilitate „defensive“ war operation, which did away with almost thousand citizens in Lebanon and caused injuries to more than three thousands Lebanese, the operation which is liable for hundreds of children lives, which exiled more than million of Lebanese from their homes and which destroyed their country, must be stopped.

The Czech Arabic Society appeals for immediate, universal and unconditional ceasefire, evacuation of Israeli troops from sovereign territory of the Lebanon and opening of negotiations towards peaceful solving of this situation.

Z pověření Společnosti česko-arabské

On behalf of the Czech Arabic Society

Miroslav Houska
Člen předsednictva Společnosti
Member of the Society Board

Praha 07/08/2006

Prague

Multikulturní role Společnosti česko-arabské

Žijeme v době globalizace. Tento světový proces vznikl z objektivních i subjektivních příčin. Stal se realitou v různých oblastech života. Vlivem globalizace vznikly kladné i záporné důsledky v různých společnos-

tech. Mezi pozitivní jevy tohoto procesu patří vznik multikulturních společností. Lidské společnosti lze rozlišovat do dvou kategorií. Ty, které jsou téměř multikulturní, a ty, které jsou na cestě k ní. Česká spo-

lečnost obecně je harmonická z rasového i jazykového hlediska. Menšiny žijící v této společnosti jsou rozděleny do dvou skupin. První má historické kořeny a je integrována a i přes to má svou kulturní identitu. Druhou skupinu tvoří menšiny, které vznikly následkem přistěhovalectví a nejsou ještě plně integrovány a mají také svou kulturní identitu. Správná multikulturní společnost je taková, v níž převládá místní kultura, ale obsahuje i prvky z jiných kultur, zvláště takové, které přispívají k obohacení lidského myšlení a způsobu života.

Budme více konkrétní. Český kulturní život má dlouhodobou tradici v literatuře, hudbě, umění i způsobu života. Český národ citlivě vychutnává různé druhy kultur a k tomu je i zvědavý a má touhu poznávat jiné kultury včetně arabské. Každá kultura má svou speciální charakteristiku, která přitahuje obdivovatele z jiných kultur. Známé charakteristiky arabské kultury jsou například poezie a zpěv jako melodické vyjádření lidského citění. Arabština je tak květnatá, že stále přitahuje více zájemců, aby se ji naučili. Další příklad je arabská kuchyně, která ve velké míře používá různé zeleniny a mletá masa a zajímavé směsi koření v rozumné míře, což je obecně považováno za zdravou a chutnou kuchyni. A to jsou právě výhody multikulturalismu, že nabízí další kulturní zážitky i další inspirace ve způsobu myšlení i ve způsobu života. Přibližuje to kultury mezi sebou navzájem, což vede od upevnění přátelství mezi národy až k usnadnění cesty ke světovému míru.

Sama existence přistěhovalců v dané společnosti nevede k multikulturalismu, protože jako jednotlivci nebo skupiny praktikují svou kulturní identitu uvnitř svých skupin (třeba ve formě klubu nebo sdružení atd.), izolované od dané společnosti. Skutečnou roli ve vzájemném ovlivňování kultur hrají občanské organizace a sdružení.

Občanské organizace smíšeného charakteru (tj. organizace, které sdružují ve svých řadách domácí obyvatele a občany cizího původu) hrají ještě větší roli v uspořádání vzájemného ovlivňování mezi kulturami. Mluvme přímo o naší Společnosti česko-arabské jako o vzoru takových organizací. Tato Společnost sdružuje české osobnosti mající kladný vztah k arabskému světu a současně také arabské osobnosti žijící v Česku (převážně mají české občanství), mající zájem realizovat cíle této Společnosti. Hlavním cílem Společnosti česko-arabské je přibližovat arabskou kulturu české společnosti, což je jedna z důležitých forem vytvoření multikulturalismu. Tento proces vede i k upevnění přátelství mezi českým a arabským světem. Přátelství otvírá prostor pro další zájmy včetně politické a ekonomické. Proto i Ministerstvo zahraničních věcí České republiky podporuje činnost naší Společnosti. Arabské zastupitelské úřady (velvyslanectví) též rády organizují kulturní akce s naší Společností.

Společnost česko-arabská má dlouholetou tradici. Určitým vyvrcholením jejího úsilí bylo uspořádání „Arabských kulturních dnů“ v minulém roce, které umožnily větší části české veřejnosti seznámit se s charakteristikou arabské kultury prostřednictvím řady akcí. Společnost se proto rozhodla pokračovat v této tradici i v tomto roce. Také jednotlivá Sdružení pokračují úspěšně ve své činnosti včetně Komise pro práci se sdělovacími prostředky, která průběžně uveřejňuje články v důležitých českých denících o arabských otázkách. Shrneme-li činnost naší Společnosti v rámci poznávání arabské kultury, pak můžeme říci, že Společnost česko-arabská je důležitým zdrojem multikulturalismu v české společnosti.

Mohammed Al Nabulsi
předseda Komise pro práci se
sdělovacími prostředky
Společnosti česko-arabské

STÁTNÍ SVÁTKY A VÝZNAMNÁ VÝROČÍ

Blahopřejeme k významným výročím

Společnost česko-arabská a Společnost přátel Afriky blahopřejí spřáteleným zemím k jejich státním svátkům a významným výročím

- **Guinei-Bisau** k výročí Dne nezávislosti 2. října (1958).
- **Lesothu** ke Dni nezávislosti připadajícímu na 4. října (1966).
- **Ugandě** k výročí Dne nezávislosti oslavanému 9. října (1962).
- **Zambii** ke 40. výročí Dne nezávislosti 24. října (1964).
- **Alžírsku** k oslavě 50. výročí Dne revoluce 1. listopadu (1954).
- **Angole** k výročí Dne nezávislosti 11. listopadu (1975).
- **Ománu** k oslavám narozenin sultána Qabúse dne 18. listopadu (1940).
- **Libanonu** ke státnímu svátku Dne nezávislosti 22. listopadu (1943).
- **Palestině**, které světová veřejnost 28. listopadu vyjádří svou podporu v Mezinárodním dni solidarity s palestinským lidem (OSN).
- **Mauretánii** ke Dni nezávislosti 28. listopadu (1960).
- **Středoafriické republice** k oslavám Dne republiky 1. prosince (1958).
- **Spojeným arabským emirátům** ke Dni nezávislosti 2. prosince (1971).
- **Burkině Faso** ke státnímu svátku Dne republiky 11. prosince (1958).
- **Bahrajnu** k oslavám Národního dne získání nezávislosti 16. prosince (1971).
- **Nigeru** ke státnímu svátku Dne republiky 18. prosince (1958).

-mh-

Blahopřání jubilantovi

V letošním roce se dožívá 75 let jeden ze zakládajících členů naší Společnosti **PhDr. Josef Poláček, CSc.** Aní věk mu našťástí neubral na elánu a poctivosti, již naplnil celý svůj pracovní život. Jubilant se narodil v Plzni, kde také maturoval. Byl vychován v zásadě rovnosti všech lidí a této zásadě se nikdy nezpronevěřil. V roce 1955 ukončil studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V letech 1969–1970 absolvoval vědeckou stáž v Institutu Afriky Akademie věd v Moskvě, kde obhájil unikátní kandidátskou dizertaci na téma Africké demokratické sdružení (RDA) v boji proti kolonialismu. Titul kandidáta historických věd mu byl nostrifikován v r. 1971 v Praze.

Studia předurčila celý jeho pracovní život, v němž se zaníceně věnoval africkému národně osvobozeneckému boji a stal se v tomto ohledu jedním z předních znalců problematiky afrického kontinentu. Jako afrikanista pracoval v hodnosti docenta po řadu let na Katedře věd o zemích Asie a Afriky FF Univerzity Karlovy v Praze. Práce mu nebyla jenom zaměstnáním a zdrojem obživy, ale stala se jeho celoživotním koníčkem. K národům rozvojových zemí a Afriky speciálně si vytvořil a uchoval niterný zanícený vztah. Je proto přirozené, že za ním zůstala velice slušná řádka vědeckých publikací a pojednání z oblasti jeho pracovního i osobního zájmu.

Bylo přirozené, že v souladu se sledovanou problematikou našel místo na české politické levici. To mu přirozeně po převratu v r. 1989 podepsalo ortel. Nejprve mu byl bez udání důvodů odňat titul docenta a později byl (jako desetitisíce dalších nepohodlných) z pracoviště na FF UK propuštěn. Ve věku, v němž se za minulého režimu odcházelo do důchodu, se mu již nepodařilo nalézt práci odpovídající jeho kvalifikaci. Byl donucen odejít do předčasného důchodu.

Nikdy však nepřestal být aktivní. Plně se zapojil do práce Společnosti přátel Afriky a navázal trvalou spolupráci s levicovým tiskem České i Slovenské republiky. Věnoval se v ní svému dřívějšímu pracovnímu zaměření (nejnovější dějiny černé Afriky) rozšířenému o polskou problematiku. Stal se populární pro svou otevřenou satirickou kritiku české politické scény.

Pepu ovšem známe především jako skvělého člověka, otevřeného a upřímného k přátelům, mimořádně slušného a poctivého v jednání s lidmi, jimž důvěřuje, nezištně nabízí pomoc a věnuje své přátelství. I ve věku, v němž mnozí ustávají v aktivitě, Pepa nadále projevuje své upřímné vlastenectví a vrozený smysl pro sociální spravedlnost v Čechách a na celém světě. Jako člen Unie českých spisovatelů má k povolání spisovatele velikou úctu, kterou vyjádřil těmito slovy: *Spisovatel dnes by měl být skutečným svědomím svého národa, tak jak tomu bylo vždy u skutečných českých spisovatelů. Spisovatelé pracovali pro svůj český národ tvorbou literární i politickou činností. Jako příklad uvádím Aloise Jiráska. Jeho dílo burcovalo český národ do boje za svobodu proti germanizačnímu a rekatolizačnímu útlaku našeho národa, který Alois Jirásek tolik miloval.*

Rád bych při této příležitosti milému Pepovi za sebe, za celou Společnost přátel Afriky a za všechny její členy s naprostou upřímností poblahopřál. Přejeme mu, aby si uchoval svůj elán, zanícení, aktivitu a nezdolný optimismus v lepší zítřek, který s ním plně sdílíme. Přejeme mu dobré zdraví, které je pro veškeré aktivity nezbytným předpokladem. Jsme hrdi na spolupráci a vztahy důvěry a hlubokého přátelství s člověkem, jehož život byl nadmíru užitečný. Nelze si nepřát, aby nám to ještě dlouho, dlouho vydrželo.

Václav Junr

Blahopřání k jubileu

Myslím, že nejen redakční rada blahopřeje k narozeninám kolegyni a nepostradatelné člence předsednictva obou našich Společností, paní ing. **Mileně Zeithamlové**. Málo kdo tomu uvěří, ale letos slaví 75. narozeniny. Když se do svého života vydala z Hradce Králové, zvolila si cestu pomáhat ostatním. Po absolvování gymnázia vystudovala zdravotní školu a začala pracovat ve zdravotnictví. Po létech práce ve Vinohradské nemocnici v Praze začala působit na Ministerstvu zdravotnictví. Po absolvování postgraduálního studia personalistiky na Fakultě řízení VŠE, kde obhájila diplomovou práci na téma Nezastupitelnost výběrových řízení v personalistice, působila na ministerstvu v Odboru výchovy a zdravotního školství. Zde se věnovala především práci se zahraničními studen-

ty. Několikaletý pobyt v Egyptě a Libyi, kam na určitou dobu následovala manžela lékaře, a práce s mladými lidmi ze zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky na ministerstvu, při zajišťování jejich studijních pobytů, byly tím hlavním podnětem pro zapojení se do činnosti tehdejší Československé společnosti pro mezinárodní styky. Proto bylo zcela přirozené, že když tato Společnost zanikla, podílela se na založení Společnosti česko-arabské a Společnosti přátel Afriky. Milena Zeithamlová si zvolila dobrou životní cestu a jsme rádi, že s ní můžeme v našich nevládních organizacích spolupracovat.

Přejeme pevné zdraví, elán a dobrou náladu do dalších let.

Miroslav Houska

Příbytky bohů

(1. část)

Vždy mě přitahovala tajemná a zároveň historicky zajímavá místa. Díky svému lékařskému povolání jsem se ocitl v rovníkové Africe, v Ugandě. Po krátké adaptaci jsem se začal pítit po informacích, které se vztahují k historii, etnografii a náboženství této oblasti, jež je pro nás, Středoevropany, doposud poměrně neznámá. Přesných informací o dávných událostech před ustanovením britské koloniální správy není mnoho. A krátce nato jsem začal cestovat, abych místa popsaná v literatuře i osobně poznal.

Vzhledem k tomu, že neexistují žádné písemné doklady o dějinách afrického prostředí, které se nazývá v překladu z angličtiny (*inter-lacustrine area*) „oblast velkých jezer“, je povědomí o historii získáváno jen postupným zaznamenáváním lidových pamětí předávaných ústně z generace na generaci. Báje a legendy jsou tedy jen jediným zdrojem, který částečně osvětluje temnou hlubinu dějin. Není proto divu, že historické události, jež se odehrály v tomto regionu, nejsou přesně datovány a jsou zprostředkovány v poněkud romantickém duchu. To jim však rozhodně neubírá na zajímavosti a přitažlivosti, spíše naopak. Prostě řečeno, v dějinách oblasti velkých jezer se prolínají mýty a legendy se skutečnou historií. V této souvislosti mě napadá poněkud vzdálené přirovnání k příběhům o kouzelníkovi Merlinovi, králi Artušovi a rytířům kulatého stolu.

Mnoho fantastických báječných příběhů a fascinujících legend se vyprávělo a vypráví o pradávných tajemných bachwézských králích a hrdinech a není tedy překvapením, že je stále dosti těch, kdo věří na jejich božský původ.

Jak praví pověsti: „Bez strachu a nesnázi se lehce pohybovali krajinou a dostali se

i do míst, která prostým člověkem navštívena nikdy nebyla. A nikdo se jim nemohl podívat do tváře, protože stejně jako slunce jejich oči vydávaly takovou záři, jež mohla poškodit oči toho, kdo by se na ně jen opovážil na okamžik pohlédnout. To však nebylo zdaleka všechno. Uměli se proměnit do jakékoliv podoby lidské či zvířecí.“

V současné době z vědeckého hlediska není pochyb o tom, že Chwézi, kteří jako národ jsou často nazýváni Bachwézi, skutečně existovali, a že po sobě nezanechali jen skvělé báchorky, ale též hmatatelné a architektonické památky.

Bachwéziové nebyli prvními a ani posledními obyvateli v řadě na tomto území. Bachwéziové, stejně jako v případě některých jiných starých civilizací, odvozovali svůj původ od bohů a prohlašovali se za jejich potomky. Těmito bohy byli Atembuziové. Pravděpodobně se též jednalo o vládnoucí kmen. Dle legend to byli právě Abatembuzi, kdo založili první království na tomto území.

Tradice však pokračovala dále, takže i novodobá království na území dnešní Ugandy, jako jsou království *Bunyoro*, *Toro*, *Buganda*, *Ankole*, odvozují svůj původ od tohoto pradávného národa.

Pradávní vládci Abatembuziů a Bachwéziů hrají dodnes ústřední role v lidovém folklóru. Staletá tradice si je zidealizovala a povýšila na bohy. Ostatně podobné paralely můžeme nalézt i v dějinách jiných civilizací.

U mnohých náboženství je často úvodním a ústředním tématem mýtus o stvoření světa. Nejinak je tomu v náboženském chápání světa u starých obyvatel této části Afriky. Nejvýše v hierarchii náboženského systému stojí *Ruhanga* (Stvořitel) a jeho bratr *Nkya* (Ráno). *Nkya* měl čtyři syny: *Kakamu*, *Kantu*, *Kahu-*

mu a Kairu. Každému z bratrů byl udělen titul *omukama*. *Kakama* je považován za předchůdce vládců, králů nazývaných *abakama*, a *Kanta* za praotce prostého obyvatelstva, kterému se říkalo *abantu*. *Kahuma* je předek pastevců (*abahuma*) a *Kaira* zemědělců (*abairu*). Po ustanovení tohoto pořádku na světě odešli Ruhinda a Kintu žít do nebe a vlada nad zemí byla svěřena Kakumovi, od kterého se odvíjí vládnoucí dynastie. Tak praví legendy. V oblasti velkých jezer žila celá řada kmenů a Atebuziové, a stejně tak potom Bachwéziové, nebyli jedinými zdejšími obyvateli. Kmeny a klany mezi sebou soupeřily o moc.

Nejinak to bylo v případě Ndahury, prvního bachwézského krále. Po získání moci Bachwézii, aby Ndahura potvrdil svoji moc a nadřazenost, začal odvozovat svůj původ též od Kahumy, dle tradice prvního omukamy.

Vláda bachwézské královské dynastie je časově zasazena do období mezi rokem 1350 až 1500 našeho letopočtu. Panovala státnímu útvaru, který se nazýval království *Bunyoro-Kitara*. Vládcé byl označován titulem *omukama*. V ústní lidové tradici, ve které se prolínají historické události s mytologií, vynikají pro svoji udatnost, moudrost a obrovskou až nadpřirozenou moc zejména dva velcí bachwézští vládci, otec a jeho syn. Prvním z nich byl *Ndahura*, zakladatel bachwézské dynastie. Ačkoliv Bachwéziové vládli pravděpodobně jen po dvě generace, měli velký vliv na vývoj kultury a náboženství v této oblasti. Bez dobových písemných kronik se přesná genealogie však špatně stanovuje. Podobné je to i u starozákonních proroků, kteří podle tradice žili po mnohá staletí, ne? Ndahura byl téměř s jistotou skutečnou historickou osobností a vládl na území odpovídajícímu jižní části současné Ugandy, od Albertova jezera na západě až po pohoří Elgon na východě. Některé tradiční ústní prameny považují Ndahuru za velkého dobyvatele, který rozšířil vliv království až na území dnešní západní Keni, severní Tanzanie, Rwandy a Burundi. V té době se jeho hlavní město jmenovalo *Kisozi* a rozkládalo se na pahorku nedaleko dnešního krajského města Mubende na jihozápadě Ugandy. Doba Ndahurovy vlády je datována kolem roku 1400 našeho letopočtu a je považována

za období, kdy byla moc bachwézské říše na vrcholu.

Druhou důležitou, často zmiňovanou osobou je král *Wamara*, který byl u moci pravděpodobně kolem roku 1450 našeho letopočtu. Vládl již říši o menším území. Pozůstatků Wamarova hlavního města se můžeme dopátratí téměř na rovníku, na území kraje Sembabule ve střední části jižní Ugandy. Nikdo nezná přesné dobové jméno Wamarova královského sídla. Dnes je lokalita místními lidmi nazývána *Biggo*, což v překladu znamená jednoduše pevnost, někdy se udává název i s příjmením „*Pevnost cizinců*“. Právě toto označení může do jisté míry prozrazovat něco o původu dávných vládců tohoto kraje.

Někteří dějepisci vyslovili i poněkud bláhovější názory, že *Biggo* bylo založeno starými Egypťany. Jiná, mnohem racionálnější teorie, která je navíc ve shodě s lidovou tradicí, se zmiňuje o příchodu „*cizinců*“, kteří s sebou přivedli početná stáda dobytka s dlouhými rohy (*anglicky long-horned cattle*) a věnovali se pastevectví. Byli ozbrojeni dlouhými kopími s železnými hroty. Dodnes se o nich vypráví, že byli neobyčejně krásného vzhledu, a proto se dodnes atraktivní dívky a urostlí muži přezdívali *Muchwezi*. Mohlo se jednat o *Kušity*, přistěhovalce z oblasti dnešní Etiopie. Panovníci říše Bunyoro-Kitara založili centralizovanou monarchii, na jejímž vrcholu stál vládcé, omukama. Jednotlivé provincie říše byly kontrolovány prostřednictvím poměrně propracované administrativní správy, která měla přesně stanovenou úřednickou hierarchii. Úředníci a správci byli do svých funkcí jmenováni přímo omukamou. Byla vytvořena stálá armáda. Jednotlivé provincie byly kontrolovány vojenskými posádkami. V centru říše i na jejích hranicích se v té době budovaly obranné stavby, jako bylo třeba zmíněné *Biggo*. Královský dvůr měl přesně zavedenou etiketu. Byly praktikovány komplikované rituály a ceremonie. Poddaní projevovali omukamovi pokoru tím, že při audienci se k jeho trůnu plazili po zemi. Byla známá instituce dvorních dam a dvorních umělců, kteří byli vybíráni především z řad otroků. Oznaky omukamovy moci tvořila královská koruna, trůn, obřadní bubny a umělecky vyhotovené

zbraně, jako byly oštěpy, luky a šípy. Na královském dvoře i mezi prostým lidem se rozšířila stolní hra v jazyce luganda známá pod označením *mwesó* či *coro* v jazyce luo, která se těší oblibě dodnes.

Období vlády Bachwéziů spadá do pozdní doby železné nejspíše proto, že se díky nim rozšířila znalost výroby a zpracování železa. Těž v hrnčířství dosáhli poměrně značné dokonalosti. Keramické předměty, jako jsou různé džbány, mísy, hrnce a oválné nádoby, se vyznačují typickou „ruletovitou“ dekorací. Je možné si je prohlédnout v Národním muzeu v Kampale.

Ačkoliv Bachwéziové byli původně převládajícím pastevci, zasloužili se postupem času o rozšíření pěstování kávovníku na území Bunyoro-Kitara. Pro ceremoniální účely královského dvora se pracně vyráběla tkanina z kůry stromu *mutuba* (v angličtině se tkanina nazývá *barkcloth*).

Vzhledem k tomu, že je lokalita Biggo často zmiňována v literatuře, rozhodl jsem se jí navštívit. I přes mnohé seriózní výzkumy na poli archeologie, etnografie a lingvistiky zůstává přesný původ národa, který vybudoval Biggo, zahalen tajemstvím. Stejně tak je zahalen tajemstvím důvod zániku společnosti a další osud národa. Vědecké výzkumy jsou komplikované tím, že nejsou k dispozici dobové písemné památky a není možné se ani opřít o související písemné odkazy. V jiných částech Afriky tomu bylo jinak. Například *Abu Ubayd al-Bakri* nebo *Ibn Battuta* byli středověcí vysoce vzdělaní arabští cestovatelé, kteří navštívili neznámá tajemná království v nitru západní Afriky. Jejich podrobné kroniky, často jediný historický zdroj, nám umožňují nahlédnout do historického dění a sociálních poměrů v této části světa.

O Biggu nevyprávějí nic ani letopisy z jinak obchodně velmi čilého pobřeží východní Afriky, kde soupeřili o námořní obchod Arabové a Portugalci. Přístavy jako *Mogadishu*, *Lamu*, *Mombasa*, *Zanzibar*, *Kilwa* a *Sofala* profitovaly z obchodu s africkým vnitrozemím i z námořního obchodu se vzdálenějšími zeměmi, jako byla Persie, Indie a Čína. Rozsáhlejší obchod s oblastí „velkých jezer“ tedy neexistoval.

Biggo je svými původními obyvateli sice opuštěno, ale pro svůj mystický původ, přetrvávající náboženský význam a tajemnou atmosféru je nadále navštěvováno vyznavači starého náboženského kultu.

V současnosti má krajina v okolí Bigga charakter téměř opuštěné, polodivoké savany s poměrně řídkým osídlením. Ve vzduchu je tu cítit zvláštní směsice silné omamné vůně divoče rostoucích planých bylin, kvetoucího bujného křoví, zápachu syrové hlíny a hnoje. Dobytek se zde pase polodivoče, ale již bez nebezpečí, protože lvi byli dávno vyhubeni. Ptáci nesčetných druhů čile a hlasitě švitoří ve větvích. Cikády se nechtějí nechat zahanbit a narušují jinak úplný klid. Pestrobarevní motýli přelétávají z jednoho keře na druhý. Jen stopy po kopytech dobytka a hromady hnoje narušují dojem úplné divočiny. V dálce pod stromem sedí chlapec a sleduje, jak se pase jemu svěřený dobytek.

Výchozním místem k dosažení záhadné a bájemi opředené lokality Biggo je malá osada jménem *Ntusi*. V minulosti tomu bylo jinak. Novodobá vesnice je vystavěna na pozůstatcích nejvýznamnější, ze které bylo obchodně a správně kontrolováno území daleko na sever až k Albertovu jezeru. Osadu zřejmě založili tajemní a bájní *Abatembuziové*.

V osadě jsem se podrobně vypytał mnoha lidí na cestu. Nakonec jsem byl úspěšný. Potkal jsem místního učitele. Pan učitel mi ukázal některé místní pamětihodnosti vztahující se k dějinám pradávného abatembuzského osídlení. Blátivými stezkami mezi háji banánovníků, políčky s kukuřicí, prosem a maniokem mě vyvedl na okraj *Ntusi*. Potom ukázal na úzkou blátivou cestu vinoucí se k severu zvlněnou krajinou s mnoha pahorky a údolím, která mě měla dovést k cíli této výpravy. I přesto, že jsme na něho usilovně naléhal, aby mě do Bigga doprovodil, nechtěl mě už dále následovat. Dodnes nevím, jaký měl přesný důvod k odmítnutí. Rozhodně to nemohla být nějaká velká zaneprázdněnost. Byla přece neděle, děti měly ve škole volno, lidé si v ospalé vesnici příliš zábavy neužijí, mohl si i něco přivydělat. Možná měl pan učitel strach, kdo ví? Některé reakce lidí, které jsem potkal cestou, by tomu mohly nasvědčovat. Domorodci mají nadále velký respekt

před tímto místem a bezdůvodně ho nenavštěvují. Bylo krátce po dešti, cesta byla blátivá a těžko sjízdná. Byl jsem sice už nedaleko cíle, ale málem jsem se vzdal úsilí pokračovat dále. Báł jsem se totiž, abych neutopil auto v „bahenní lázni“ v místech, kde bych jen obtížně hledal pomoc. Jen určitá touha navštívit toto tajemné místo mě přiměla trochu zariskovat. Auto našťěstí nezklamalo a mohl jsem pokračovat v cestě.

Projížděl jsem krajinou zalesněnou akáciemi. Často jsem míjel bizardně rozvětvené sukulenty rodu *Euphorbia*. Sem tam svěží zeleň intenzivně projasnily krvavě červené květy dřeviny Zarděnice habešské (*Erythrina abyssinica*) a občas se i rozzářil „oheň orake-sa“, jak se lidově nazývá Flamboyant královský (*Delonix regia*). S určitými obtížemi jsem překonal bahnitá údolí řek Bigaga a Kakinga. Řeky se v některých místech široce rozlévaly a tvořily tak rozlehlé bažiny zarostlé Šáchozem papírodárným (*Cyperus papyrus*). Cestou jsem minul několik osamocených venkovských usedlostí s velkými stády dlouhorohého dobytka, jehož chov je pro tuto oblast typický.

Po náročné cestě, která byla časově zdlouhavější, než by odpovídalo 16 kilometrům za běžných okolností, jsem dorazil do malé osady jménem Kabeho.

Na doporučení domorodců jsem vyhledal staříka jménem Joseph Mukasa, který je pro svojí znalost prostředí a historie svými sousedy přezdívan „Profesor“. Možná je zajímavé poznamenat, že *Mukasa* je jméno boha a „vládce“ Viktoriina jezera, který hraje též významnou roli v ugandské mytologii. Toto jméno je stále hojně požíváno.

Mukasa začal se svým amatérským „průzkumem“ těchto tajemných míst již v dětství a v současné době má zkušenost trvající téměř půl století. Zná na Biggu téměř doslova každou kout a kámen. Ročně na Biggo zavítá jen velmi málo návštěvníků, protože doprava je velmi obtížná a není tu žádná turistická vybavenost ve smyslu ubytování, stravování atd. Většinou jde o různé dobrodruhy a nadšence pro historii.

Bohdan Semiginovský
Gulu Independent Hospital Uganda

Edward Evan Evans-Pritchard (1902–1973)

Před časem vyšlo v Bulletinu krátké ohlednutí za životem a dílem antropologa a afrikanisty Meyera Fortese, nyní je na čase připojit obdobný příspěvek o životě a díle jeho nejvýznamnějšího kolegy, britského sociálního antropologa a patrně největšího odborníka na soudánské společnosti Nuerů a Azande, Edwarda E. Evans-Pritcharda.

Evans-Pritchard absolvoval studium antropologie na univerzitě v Londýně, kde byl žákem Bronislawa Kaspara Malinowského, stěžejní postavy ustavující se ostrovné tradice sociální antropologie. Evans-Pritchard vedl řadu výzkumů v Súdánu mezi nilotskými národy Nuer a Azande. Jako profesor na Oxfordu se stal jednou z předních postav britské sociální antropologie. Mezi jeho blízké

spolupracovníky patřili Charles G. Seligman či Meyer Fortes. V počátcích kariéry jej nejvíce ovlivnili právě Bronislaw K. Malinowski a Alferd Reginald Radcliffe-Brown.

První terénní výzkum uskutečnil v letech 1926–1930 v jižním Súdánu mezi Azandy, na jehož základě vyšla kniha *Witchcraft, oracles, and magic among the Azande* (1937). Dle Evans-Pritcharda Azandové pomocí čarodějnictví vysvětlují neštěstí, která je potkala. Věštění a magii užívají k získání větší kontroly nad osudy druhých lidí. Čarodějnictví, jako základní koncept azandské kultury, utváří zdejší interpretaci neštěstí. V roce 1930 byl povolán britským guvernérem v Chartúmu k výzkumu Nuerů, jejichž vůdci vzdorovali súdánské vládě. Britská vojenská angažova-

nost znamenala zároveň prostor pro poznání jejich kultury a jazyka. Nejtěžší část svých výzkumů absolvoval v oblasti východonuerské skupiny Lou, která se stala terčem mohutné britské ofenzivy. Po této zkušenosti byl převelen do provincie Bahr al-Ghazzal, kde pokračoval ve výzkumech mezi západními Nuery.

Během let 1930–1936 uskutečnil mezi Nuery mnoho výprav a pobytů, což mu vyneslo roku 1936 místo na univerzitě Fuáda I. v Káhiře. Zde také začíná publikovat své první poznatky o Nuerech v časopise *Sudan Notes and Records*. Zejména díky dílům *The Nuer* (1940) a *Nuer Religion* (1956) se Nuery stali jedním z nejlépe zdokumentovaných národů Afriky. Jeho největším přínosem pro britskou správu byla deskripce nuerských náčelníků a politických segmentů. Na jeho výzkumy později navázali Douglas H. Johnson a Sharon E. Hutchinson. Během druhé světové války pracoval ve prospěch britské vojenské správy v Kyrenaice (Libye), kam byl delegován jako vedoucí pracovník kmenových záležitostí. Na rozdíl od Malinowského se Evans-Pritchard nikdy příliš veřejně nevyslovoval proti kolonialismu, jeho snahou bylo spíše „humanizovat“ politiku a koloniální správu. Zatímco misionáři a koloniální úředníci se snažili prezentovat jasně své názory Afričanům, Evans-Pritchard představoval opačný směr, když prezentoval africké politické a společenské aspekty srozumitelným způsobem ne-Afričanům. Po skončení druhé světové války kritizoval neorganizované a chaotické využívání antropologů koloniálními vládami za nedostatečnou ochranu svých vědeckých pracovníků. Roku 1945 byl jmenován profesorem na cambridžské univerzitě a v roce 1971 byl povýšen do šlechtického stavu.

Evans-Pritchard se během 30. let rozešel s Radcliffe-Brownovým přesvědčením, že

východiskem výzkumu určité instituce musí být analýza funkcí z hlediska jejich příspěvku k integritě a stabilitě sociální struktury. V jeho pojetí převažuje koncepce racionality a relativismu jednotlivých kultur. Kromě řady terénních výzkumů shrnul své teoretické názory na sociální antropologie v dílech *Social Anthropology* (1951) a *Social Anthropology and Other Essays* (1962). V té době sílí jeho vliv na půdě britské antropologie. Antropologii viděl jako druh historiografie studující společnosti jako morální a nikoliv přírodní systémy a před vysvětlením upřednostňuje interpretaci. Podle jeho závěrů je cíl historiků a sociálních antropologů totožný, neboť obě disciplíny překládají ideje cizích kultur do kategorií naší kultury, byť každá jinými metodami.

Spolu s Meyerem Fortesem editoval sborník *African Political Systems* (1940), který si kladl za úkol zmapovat politické systémy významných afrických národů a etnik. Kniha se stala základem pro poznání různorodosti afrických tradičních politických systémů, na jejím vzniku se podílela řada renomovaných antropologů, Max Gluckman, Siegfried Frederick Nadel či Ivo Schapera.

Evans-Pritchard přispěl k rozvoji terénního výzkumu stanovením jeho tří základních fází. První fází je deskriptivní analýza založená na sběru a popisu dat, druhou fází tvoří strukturální analýza spočívající v odhalení strukturálního uspořádání dané společnosti a závěrečnou fází je pak komparativní analýza nutná pro stanovení hlavních rysů strukturálních forem a příčin jejich variací. Spolu s Meyerem Fortesem byl Evans-Pritchard hlavním propagátorem komparativních metod v rámci sobě podobných společností a zároveň proslul i svou snahou o zařazení antropologie mezi humanitní disciplíny.

Jan Záhořík
Společnost přátel Afriky

Kenneth Kaunda

– první prezident nezávislé Zambie

Zambie získala nezávislost na Velké Británii v říjnu 1964, přičemž politické tlaky v této zemi se vyvíjely směrem k nezávislosti již od 40. let. Jednou z hlavních postav období před i po roku 1964 byl bezesporu Kenneth Kaunda, který se z opozičního vůdce změnil v prezidenta, jenž opustil tuto funkci až po 27 letech.

Kenneth Kaunda se narodil v misií Lubwa v Chinsali, severní provincii Severní Rhodesie. Jeho otec pocházel z Malawi, což v 90. letech sehrálo svoji úlohu v politickém boji. Kenneth Kaunda z počátku své kariéry působil jako učitel na různých místech země, ale roku 1949 se vrátil do Lubwy, kde vykonával praxi dva roky. V listopadu 1953 se přestěhoval do Lusaky, aby se stal generálním tajemníkem Afrického národního kongresu (ANC) pod vedením prezidenta Harryho Nkumbuly. Společné úsilí obou představitelů o mobilizaci „černých“ obyvatel proti nadvládě „bílých“ ve společné Federaci Rhodesie a Naska (dnešní Malawi) nebylo zcela úspěšné. Navíc oba byli roku 1955 uvězněni na dva měsíce za šíření „podvratné“ literatury. Zkušenosť z vězení však měla na Kaundu poněkud radikalizující efekt. Rozešel se s vedením ANC, které pokládal za příliš nedůrazné, a založil Zambijský africký národní kongres (ZANC). ZANC byl nicméně zakázán v březnu 1959 a Kaunda opět putoval do vězení, tentokrát na devět měsíců. Mezitím Mainza Chona a další aktivisté zformovali Sjediněnou národní stranu nezávislosti (United National Independence Party, UNIP) a Chona se stal jejím prvním prezidentem. Když se Kaunda vrátil o rok později z vězení, byl zvolen do čela strany a začal organizovat akce občanské neposlušnosti v severní provincii, nazvané kampaň ča-ča-ča, spočívající v pálení škol a blokování silnic. Po volbách roku 1962 vytvořila UNIP a ANC koalici a Kaunda se stal ministrem sociální péče. Ve volbách v lednu 1964 porazila UNIP

ANC a Kaunda se stal ministerským předsedou. 24. října jej den nezávislosti vynesl do křesla prezidenta nové africké republiky – Zambie.

Jedním z největších problémů, které musel Kaunda řešit, byla nízká míra vzdělání. Jen asi půl procenta obyvatel mělo základní vzdělání, což ze Zambie dělalo jednu z nejméně rozvinutých zemí britského koloniálního systému právě z hlediska vzdělání. Naopak, země se mohla těšit z velikých zásob nerostných surovin a stále se zvyšující ceny mědi na světových trzích představovaly výrazný aspekt HDP. Největší investice pak směřovaly právě do školství, dětem byly přidělovány zdarma učebnice, tužky a pera. Rodiče pak svým dětem museli nakoupit uniformy a platit školné. Zambijská univerzita v Lusace byla otevřena roku 1966. Stojí jistě za připomenutí, že v letech 1968–1972 působil v Zambii jeden z nejvýznamnějších československých antropologů, profesor Ladislav Holý, v té době jako ředitel Livingstoneova muzea v hlavním městě.

Zambijské hospodářství bylo od dob Cecila Rhodesie zcela pod kontrolou Britů, Kaunda se tak musel zaměřit na přechod mnoha těžebních oblastí pod kontrolu zambijské vlády. Zvláště v období federace ovládli tamní doly bílí manažeři z Jižní Rhodesie (Zimbabwe). Po vzoru Sovětského svazu zavedl Kaunda program národních rozvojových plánů, první národní rozvojový plán byl vypsán na léta 1966–1971. Zatímco 60. léta přinesla Zambii nebyvalý rozkvět, v 70. a 80. letech došlo, mj. i kvůli poklesu světových cen mědi, k zásadnímu propadu ekonomiky. Zambie postupně znárodnila řadu zahraničních firem, které pak ovládaly polostátní podniky jako Mining Development Corporation (MINDECO), Finance and Development Corporation (FINDECO), které byly spojeny v mohutný Zambia Industrial and Mining Corporation (ZIMCO). Naneštěstí, roku 1973 následoval

prudký vzestup cen ropy a zároveň snížení zmiňovaných cen mědi. Roku 1976 již byla Zambie výrazně zadlužena u Mezinárodního měnového fondu (MMF). V polovině 80. let byla Zambie jednou z nejzadluženějších zemí světa. MMF tlačil na Zambii, aby zavedla potřebné hospodářské reformy, ale výsledkem byl Kaundův rozchod s touto institucí. Ekonomické problémy jej však donutily roku 1989 vrátit se k jednacímu stolu.

Zambie byla, stejně jako řada jiných afrických zemí v 70. a 80. letech, státem založeným na vládě jedné strany. Od roku 1972, kdy Kaunda zakázal stranu svého bývalého viceprezidenta Simona Kapwepweho – United Progressive Party (UPP), se Zambie změnila ve stát zcela orientovaný autoritativním směrem. Kaunda se nadále zaměřil na budování kultu osobnosti a dokonce vytvořil ideologii zvanou „zambijský humanismus.“ Ta byla založená na tradičních afrických tématech, jako je vzájemná pomoc, důvěra a lojalita ke komunitě. K propagaci tohoto modelu sám Kaunda sepsal několik knih, *Humanism in Zambia and a Guide to its Implementation I–III*.

Znárodnění všech oblastí průmyslu a obchodu nebylo jediným problémem země. Kaunda se snažil podporovat africká osvobozenecká hnutí, kde to jen bylo možné – v Jižní Africe, Angole, Mozambiku i Zimbabwe. Zároveň byl kritizován za to, že se několikrát setkal s představiteli jihoafrického apartheidního režimu, B. J. Vorsterem či P. W. Bothou, aby s nimi diskutoval o řešení situace v jižní a jihozápadní Africe. Kromě toho již od samého počátku poskytoval jihuhoafrickým osvobozeneckým hnutím (ZAPU a ZANU) útočiště na zambijském území. Odplatoou za tuto podporu bylo několik bombových útoků v Zambii organizovaných vládními režimy v Jižní Rhodesii a Jižní Africe. Při jednom takovém útoku byl v Lusace roku 1975 zabit vůdce ZANU, Herbert Chitepo. Události v okolních zemích, Angole, Mozambiku, Namibii, Jižní Africe a Jižní Rhodesii, přinesly další ekonomickou zátěž pro Zambii, vzhledem k tomu, že byly největšími obchodními partnery. Kaunda tak musel učinit závažné rozhodnutí – vybudovat železnici spojující

jeho zemi s Dar es-Salamem, kudy by se mohly vyvážet zásoby mědi. Jediné, z čeho by mohla Zambie těšit, byla morální podpora afrických hnutí. Když byl Nelson Mandela propuštěn roku 1990 po 27 letech z vězení, první zemi, kterou navštívil, byla Zambie.

Vztahy se západními mocnostmi nebyly zcela nejlepší, neboť Kaunda často obviňoval Západ, že zavírá oči před apartheidem v Jižní Africe. Největším přítelem z mezinárodních vůdců byl bezesporu jugoslávský prezident Josip Tito. Kaunda nechal v Lusace vybudovat dům pro Titovu návštěvu. Vzhledem k ekonomické orientaci své země zachovával Kaunda vždy korektní vztahy s Čínou, která byla také největším partnerem při výstavbě zmiňované železnice. Na konci 80. let navázal Kaunda partnerství s režimem Saddáma Hussajna v Iráku, což Zambii přineslo značné zásoby ropy. Kaunda na přelomu 80. a 90. let cítí, že tlak na změnu režimu je neúprosný, a tak dochází roku 1991 po opětovné změně ústavy k volbám za účasti všech stran, což není v té době v Africe zdaleka obvyklé a lze to přičíst prezidentu Kaundovi k dobru. Vítězem voleb se stává Movement for Multiparty Democracy (MMD) pod vedením Fredericka Chiluby.

MMD získává 125 ze 150 křesel. Hlavním úkolem nového prezidenta je stabilizace země, což se jevílo jako nesnadný úkol při stále klešajících cenách mědi. Úsilí o reformu přebujelé byrokracie neprobíhalo zrovna snadno a rychle. Navíc, MMD po několika letech ztrácí svou reputaci zlepšování lidských práv a demokratizace země. Kenneth Kaunda zároveň zůstal politicky aktivní a jeho hlavní snahou bylo znovuzískání prezidentského křesla. Značná snaha je věnována tomu, aby Kaunda již nemohl znovu kandidovat, proto byl roku 1996 k ústavě přivtělen dodatek, že prezidentským kandidátem může být jen ten, jehož rodiče pocházejí ze Zambie, což bylo jednoznačně namířeno proti Kaundovi, jehož rodiče pocházeli z Malawi. V roce 1997 byl opoziční mítník rozeznán policií a Kaunda byl lehe zraněn. Později byl obviněn z přípravy vojenského převratu a umístěn do domácího vězení, z něhož byl propuštěn o rok později, když byla všechna obvinění stažena. Tím ale pronásledování Kaundovi rodiny neskončilo, neboť roku

1999 byl zastřelen jeho syn Wezi, dodnes není známo kým a z jakého důvodu.

Hodnotit Kennetha Kaundu nějakými jednoduchými hesly zřejmě nelze. Stejně jako řada jiných afrických vůdců následoval pod vlivem doby cestu socialismu, což se ukázalo jako katastrofální pro ekonomiku země založené na exportu mědi. Přes přetrvávající problémy Zambie můžeme dnes konstatovat, že

tato země patří mezi perspektivně se rozvíjející a demokratizující, a pokud se podaří v následujících letech snížit státní dluh, mohlo by to nastartovat ekonomický rozvoj, který by mohl být uváděn za příklad podobným zemím.

Jan Záhořík
Společnost přátel Afriky

Politický vývoj Dahome od kolonialismu k nezávislosti

Dahome (dnešní Benin) bývala koloniálním územím v rámci Francouzské Západní Afriky (Afrique Occidentale Française – AOF) s rozlohou 115 762 km², tedy v podstatě obdobná velikost jako bývalé Československo. Africké politické strany se zde počaly vytvářet po druhé světové válce.

První dahomská politická strana byla vytvořena v roce 1946 dahomským poslancem francouzského Národního shromáždění Sourou-Miganem Apithym, který byl jedním ze zakladatelů Afrického demokratického sdružení (Rassemblement Démocratique Africain – RDA). Apithyho strana Dahomská republikánská strana (Parti Républicain du Dahomey) byla dahomskou sekcí RDA a politicky ovlivňovala jižní oblasti Dahome, kde měl Sourou-Migan Apithy značnou popularitu mezi africkým obyvatelstvem.

Avšak také v severních oblastech země se začal rozvíjet politický život, nejprve na platformě etnického seskupení severní Dahome, kde vykonával funkci generálního tajemníka ředitel školy ve městě Natitingou Hubert Maga, pozdější první prezident Dahomské republiky. Maga založil v roce 1952 v severní Dahome další politickou stranu – Dahomské Demokratické hnutí (Mouvement Démocratique dahoméen – MDD) – a stal se jejím předsedou.

Třetí významnou dahomskou politickou stranou se v roce 1956 stal Dahomský demokratický svaz (Union Démocratique Daho-

méenne – UDD). Generálním tajemníkem nové strany se stal Justin Ahomadegbé. Jeho strana se stala dahomskou územní sekcí RDA.

V podstatě lze souhlasit s tvrzením francouzského afrikanisty, profesora Roberta Cornévina, že například jihovýchodní oblast země (bývalé Království Porto-Novo) šla vždy za Sourou-Miganem Apithym, oblast města Cotonou, Ouidah, Abomey (bývalé Království Dahome) následovala Justina Ahomadegbého a konečně sever země (bývalé Království Bariba) byl pod vlivem Huberta Magy.

Apithyho úspěchy plynuly mj. z toho, že vycházel vstříc materiální zainteresanosti dahomské inteligence svou ideou vytvoření „federativní unie afrických států“ v rámci Francouzského společenství. V roce 1955 Apithy vyvodil důsledky ze zkušeností boje národů Indočíny a severní Afriky a předložil návrh reformem směřujících k vytvoření orgánů vnitřní samosprávy v zámořských územích Francie.

Apithyho návrhy pak našly určitou odezvu v Defferreově tzv. rámcovém zákonu (loi-cadre) z roku 1956. Tzv. rámcový zákon francouzského ministra pro zámořská území Gastona Defferrea směřoval ke zlepšení mezinárodně politické situace Francie v tehdejší době a k udržení francouzských koloniálních pozic, zejména v Africe, cestou reformem. Na základě rámcového zákona, přijatého francouzským parlamentem 23. června 1956, se v rámci Francouzské Západní Afriky a Francouzské

Rovníkové Afriky objevilo 12 administrativně samostatných kolonií, v nichž bylo počátkem roku 1957 zavedeno všeobecné přímé a rovné volební právo. V březnu 1957 pak byly uspořádány volby do teritoriálních shromáždění (Assemblée Territoriale).

Ve volbách 60 poslanců do dahomského teritoriálního shromáždění, které se konaly 31. března 1957, mezi sebou soupeřily o přízeň voličů tři politické strany. 45 % hlasů a 35 křesel získala Apithyho Dahomská republikánská strana. Dahomský demokratický svaz v čele s Ahomadegbém získal sedm křesel a 27 % hlasů. Magovo Dahomské demokratické sdružení sice získalo jen šest křesel, avšak dosáhlo podpory 12 nezávislých poslanců, zvolených v severních volebních okresech Djougou, Kandi, Nikki a Parakou.

Apithy se stal viceprezidentem vládní rady a Maga ministrem. Po vnitřní krizi v Dahomské republikánské straně však Apithy musel podat 1. února 1958 demisi. Maga a Ahomadegbé vytvořili 5. února 1958 tzv. frontu demokratické akce. Vnitrostraničká situace v Apithyho straně se ještě zhoršila. 6. února 1958 vydal Apithy výzvu, jejímž cílem bylo dosáhnout přeskupení strany. Jeho čin měl příznivý výsledek. Apithy dosáhl toho, že Magovo Dahomské demokratické sdružení a Africká konvence (Convention Africaine), v jejímž čele byl dr. Zinsou, se spojily v územní sekci Strany afrického přeskupení (Parti du Regroupement Africain – PRA) s názvem Dahomská pokroková strana (Parti Progressiste Dahoméen – PPD). V opozici zůstal Ahomadegbéův Dahomský demokratický svaz. Apithy tak získal 53 křesel z celkového počtu 60. Vedle dahomských stran,

kteří se v polovině dubna 1958 spojily v dahomské sekci Strany afrického přeskupení, vytvořil ministr práce a sociálních záležitostí Paul Darboux Dahomský svaz nezávislých (Union des Indépendants du Dahomey – UNIDAHO).

28. září 1958 se konalo referendum o nové francouzské ústavě, v němž se Dahome, podobně jako většina území Francouzské Západní Afriky kromě Guineje, vyslovila pro autonomii v rámci francouzského Communauté. 4. prosince 1958 došlo v Porto-Novu k vyhlášení autonomní Republiky Dahome. V květnu 1959 byla vytvořena vláda jednoty, jejímž předsedou se stal Hubert Maga. S autonomním charakterem Dahomské republiky však projevily nesouhlas především vrstvy pokrokové mládeže, sdružené ve Straně socialistické revoluce Beninu (Parti de la Révolution Socialiste du Bénin). Vyhlásily hesla okamžité nezávislosti a panafricanismu.

Politický vývoj autonomní Dahome po vytvoření vlády v květnu 1959 probíhal cestou přeskupování politických stran. 11. července 1960 byla podepsána dohoda s Francií o poskytnutí nezávislosti Dahome. V „Roce Afriky“ 1. srpna 1960 byla Dahome vyhlášena samostatnou republikou a vystoupila z Francouzského společenství. Nadále však zůstala členem Rady dohody, složené ze čtyř bývalých francouzských kolonií v západní Africe (Pobřeží slonoviny, Horní Volty, Nigeru a Dahome), založené v roce 1959. Prvním prezidentem Republiky Dahome se stal Hubert Maga. Vývoj v samostatném státě však byl nadále bouřlivý.

Josef Poláček
Společnost přátel Afriky

Kdo jsou Bedžové?

Bedžové žijí v Súdánu, jižním Egyptě a severní Eritreji. Jedná se o kúšitský národ s velmi dlouhou tradicí. V následujících řádcích si stručně ukážeme vnitřní dělení Bedžů na jednotlivé socio-politické či kmenové jednotky.

Přestože se Bedžové dělí na mnoho kmenů a klanů, tradičně rozlišujeme mezi Bedži pět kmenových konfederací, tedy seskupení těch nejvýznamnějších kmenů. Mezi ně počítáme kmeny Ababda, Amar'ar, Beni Amer, Bišarin a Hadendowa. Většina kmenů stále hovoří jazykem *to-bedaiiye*, ale arabizovaní Ababdové již přijali arabštinu, naopak eritrejský kmen Beni Amer hovoří jazykem tigré. Bedžové jsou svými sousedy vnímáni jako schopní obchodníci a pastevci. Bedžové udržují monopol na trzích *suq al dahab*, *suq al zariba*, *suq al haddad*, *suq al džilít* a *suq al nisa* v Kassale, což jsou místa prodeje kožených výrobků, dobytka, velbloudů či šperků a kde ženy Bedžů vyrábí a prodávají košíky, rucksaky a další domácí potřeby. V politické rovině pak prosluli jako zpravidla opoziční představitelé súdánské politické scény. Jejich postavení však není možné přehlížet, neboť tvoří početně velmi významnou jednotku, která se navíc hlásí k islámu, tudíž se zde vytváří nikoliv nevýznamná protiváha súdánské vlády.

Dělení Bedžů na různé menší jednotky – *qabila*, *badana*, *omodiya*, *diwab*, *hissa*, *ferig*, nebo *ailat* – poněkud komplikuje evropské vnímání Bedžů jako „etnika“ nebo „národa“ v tom smyslu, že Bedžové cítí nejprve loajalitu ke svému kmeni, rodu, rodině a poté k nadkmenové jednotce – Bedža. Socio-politické vazby jsou zde silně provázány s ekonomickou sférou počínaje nejširší jednotkou – *qabila* – a konče nejmenší, rodinnou jednotkou – *ailat*.

Demografické studie nemáme příliš k dispozici, neboť žádné oficiální statistiky nebyly v dohledné době vykonány. Údaje o počtech obyvatel ve zkoumané oblasti se tudíž liší. Je třeba srovnávat několik zdrojů, které máme k dispozici z posledních desetiletí. Nejprve si

stručně charakterizujeme hlavní kmeny Bedžů, prostor bude věnován důležitým otázkám ekonomickým, kde především pastevectví založené na chovu velbloudů a dobytka tvoří ústřední téma společnosti a dějin Bedžů. Zaměříme se také na otázky spojené s příbuzenskými vztahy a v neposlední řadě na kulturu Bedžů, a to jak materiální, tak duchovní, opírající se zejména o bohatou orální tradici.

Kmen Amar'ar se v literatuře neteší takovému zájmu jako např. Beni Amer či Hadendowa, nicméně pokusme se jej ve stručnosti charakterizovat. Amar'arové obývají přímořské území okolo přístavu Port Sudan a dále západně až k řece Wádi Oko. Migrace do města a jeho okolí přinesla do jejich způsobu života mnoho změn. Od roku 1931, kdy se Bedžové a Amar'arové zvláště začali stěhovat do města, stali se v Port Sudanu takřka většinou. Dnes se jejich počet odhaduje asi na 400 000. Dle Sara Pantuliano by tak měli Bedžové v Port Sudanu a jeho okolí tvořit zhruba polovinu obyvatelstva, ale údaje nelze nijak podložit a vzhledem k celkovým demografickým údajům se zdají být nadsazené.

Amar'ar znamená „synové Amara.“ Kmen Amar'ar si udržuje znalost svého původního jazyka *to-bedaiiye* a stejně jako většina Bedžů se hlásí k islámu. Mezi nejvýznamnější podskupiny patří klan Fadlab a Ešaibab, které Andrew Paul označuje za pravé příslušníky kmene Amar'ar. Druhou skupinu tvoří sekce Otman dělící se na mnoho klanů, z nichž hlavní jsou Aliab, Kurbab, Nurab a Gwilai. Tradice vypráví o Arabovi z rodu Kawahla, jménem Amar, který přišel do oblasti Džebel Akereiribai, severozápadně od Port Sudanu, vzal si za ženu jednu místní dívku a tak započala historie kmene.

Amar'arové tvoří tradičně skupinu přistavních dělníků, řidičů a dopravců. Sara Pantuliano upozorňuje na skutečnost, že Bedžové přistěhovavši se do Port Sudanu žijí v podmínkách značné chudoby zapříčiněné mj. i nejistými pracovními příležitostmi, které jim

nevytvářejí relevantní alternativu jejich tradičního nomádského způsobu života. Andrew Paul uvádí, že na konci 19. století se Amar'arové ocitali ve stadiu značné desintegrace a některé sekce klanu Fadlab se nacházely zcela mimo přímořský region v provincii Red Sea Hills. Pro všechny Bedži, kteří se přesunuli do měst, je příznačné, že se stále označují za pastýře, i když již žádná stáda nevládní. Dobytek pro ně zůstává důležitým ve smyslu kulturním i ekonomickým.

Kmen Ababda obývá území okolo jižních hranic Egypta a částečně zasahuje do severovýchodního Súdánu. Nejčastěji obývají území okolo města Asuánu. Některé skupiny žijí okolo Džebel Hamáta a v místech, která více vyhovují zemědělství než pastevectví. V Súdánu se některé sekce Ababda nacházejí u Šendy a dokonce i jižně od Chartúmu. Dnes jeho příslušníci patří k arabizovaným obyvatelům Egypta a jsou zcela integrováni a zapojeni do egyptského státního zřízení, což je v tomto směru odlišuje od ostatních Bedžů. Již v polovině 19. století je popisuje Alfred von Kremer s romantickým zaujetím jako kmen zcela smíchaný s arabskou krví: „*Obvykle tmavé, ano, černé pleti horoucí, velké oči, bohaté, kudrnaté vlasy ... oválný obličej s ohnutým nosem, ...*“ Ze života Ababdů nám udává, že někteří žijí v chatřích a jiní ve stanech, mnoho Ababdů již opustilo tradiční způsob nomádského života a věnuje se rolnictví: „... v *Derwě, v blízkosti Kenne se nacházejí kolonie Ababdů, kde obdělávají půdu, kterou jim poskytlo egyptské vedení.*“ V nejmenších vesnicích okolo několika set obyvatel dnes většina z nich patří ke stejné genealogické skupině. V některých větších usedlostech je možné nalézt Ababdy spolu s Bišariny.

Zemědělství je posledních dvě stě let hlavním obživou Ababdů, čímž se výrazně lišili a liší od ostatních Bedžů. Zemědělství je povinností mužů, být se na něm mnohdy podílí i starší ženy, nikdy však ženy mladé. Muži se také starají o stavbu budov a vodní systémy, jako je *šaduf* nebo *saqija*. Nejčastějšími plodinami Ababdů jsou bavlna, cukrová třtina, kukuřice, durra, pšenice, sezam a různé druhy ovoce a zeleniny. Z domácí zvěře lze nalézt v usedlostech Ababdů drůbež, ovce a kozy. Dospělí

se pak starají o velbloudy, kteří jsou tradičně u Bedžů zásadním dopravním prostředkem. Na velbloudech také objíždí týdenní trhy v různých usedlostech či městech a prodávají své výrobky.

Na pobřeží Rudého moře žije klan rybářů, Kiradžáb, označovaný za pravé Ababdy. Mezi jednotlivými skupinami je také odlišný pohled na původ Ababdů. Někteří jej odvozují od Zubajra al-Awwána (druha Mohammedova), súdánské Ababdové vedou jejich rodovou linii k Salmanovi, Arabovi z kmene Banu Hilál. Tradiční legendy hovoří o tom, že Ababdové přišli do Egypta s armádou Amr ibn al-Áse, míslí se s místní berberskou populací a Bedži. Legend o původu je nespočet, je tedy těžké některé z nich věřit. Arabský dialekt přijal mnoho slov z jazyka Bedžů, někteří badatelé srovnávají dialekt Ababdů s arabskou mluvenou ve městě San'a v Jemenu. Nejvýznamnějšími skupinami v Súdánu jsou Fukará a Milajká, které dle tradice přišly do Súdánu za vlády Fundžského sultanátu, aby hlídali karavanní cesty mezi Egyptem a Súdánem. Nejvýznamnější egyptskou sekcí Ababdů je Aššabáb.

V každé vesnici Ababdů se nachází mešita, která slouží také jako veřejné shromaždiště a zásobárna vody. Dalším veřejným místem pro Ababdy je *kheima* (v arabštině znamená „stan“), sídlo medžlisu (vesnické rady). Nejedná se o stan v pravém slova smyslu, dnes jsou tyto budovy stavěny z jílovitých cihel, ale název *kheima* se zachoval. Výdaje na stavbu takové budovy jsou zpravidla podporovány celou komunitou.

Kmen Beni Amer se skládá z mnoha frakcí, jejich počet se odhaduje asi na čtyřicet. Carlo Conti Rossini uvádí, že Beni Amer odvozují svůj původ od rodu Belou, který měl vůdčí postavení mezi různorodými frakcemi v oblastech Atbara, Setit a Barka. Za zakladatele je považován Amer Kunnu. V současné době žije většina populace kmene Beni Amer na jih od Tokaru a Khor Baraka, značná část jich žije v severní Eritreji, v přhraničních oblastech se Súdánem v polopouštních podmínkách. V Eritreji žijí rozseti v menších usedlostech po západní nížině směrem k řekám Gaš a Setit.

Conti Rossini dělí eritrejské klany na pět základních: Ad Ocud, Ad Ali Bachit, Ad Ibrahim, Faidad a Ad Ahmed Auad. Zaměříme se spíše na dělení Seligmanových, které počítá se čtyřmi hlavními kmeny: Nabtab, který tvoří jakousi aristokracii mezi Beni Amer, odvozuje svůj původ od Abbáse, Mohammedova strýce. Khasa, žijící v Tokaru, jeho členové jsou považováni za původní obyvatele této oblasti, zatímco al-Makrízi je toho názoru, že Khasa se sem přistěhovali až na konci 14. století. Kmeny Labtab a Bedawib jsou poněkud sporné, neboť Bedawib mohou být etnicky shodní s kmenem Hadendowa.

Beni Amer se v zásadě dělí na dvě jazykové skupiny, jedna hovoří jazykem tigré, druhá užívá to-bedaiye. Nabtab jsou považováni za dvojjazyčnou skupinu. Někteří badatelé soudí, že nadále převažuje nebo pokračuje rozšiřování jazyka tigré na úkor to-bedaiye. Palmisano rozděluje Beni Amer dle sociálních kritérií na dvě skupiny: *hadárib* – poddaní a *nabtab* – aristokracie, přičemž nepoužívá slovo kasta. Vztah *hadárib* a *nabtab* je založen na institucionalizovaném vztahu mezi klientem a patronem. Ekonomika Beni Amer je založena spíše na chovu dobytka než na zemědělství, kterým se zabývá pouze několik usedlých skupin v jihozápadní Eritreji. Všechny diwaby Beni Amer chovají velbloudy, jen některé – Ad Ibrahim – chovají spíše kozy než velbloudy a dobytek. Diwaby vlastníci dobytek putují spíše severně, směrem do Súdánu, zatímco chovatelé dobytka migrují jižněji. Beni Amer obchodují s ostatními kmeny Bedžů během jejich sezónních přesunů. Usedlým obyvatelům prodávají mléko a máslo, ale také maso. Veškerá ekonomika Beni Amer je založena na vztazích mezi *hadárib* a *nabtab*, které vytvářejí strukturu vzájemných povinností, v rámci nichž *hadárib* platí tribut a nabízejí své služby, zatímco *nabtab* poskytují ochranu a přinášejí dary ve vybraných situacích. Jiné zdroje posuzují jejich vzájemný vztah jako více jednostranně zaměřený, *hadárib* platí tribut jednou ročně a přinášejí dary příslušníkům *nabtab*. Siegfried Frederick Nadel uvádí, že politická jednotka Beni Amer je velmi slabá, přisuzuje ji nomádkému způsobu života.

Kmen Bišarin obývá východní oblasti núbijské pouště a region severně od Red Sea Hills, v oblastech Gwineb Atbai, Tamarab a Atbara. Jejich teritorium se tak rozprostírá okolo egyptské hranice k atbarskému údolí. Původní oblast, kde žili Bišarinové, se nacházela okolo Džabal Elba. Přítomnost Bišarinů je také doložena již od 19. století v okolí Asuánu. Alfred von Kremer je shledává znalými arabského jazyka, se kterým se dostávali do kontaktu v rámci karavanního obchodu. Za hlavní útočiště Bišarinů považuje horu Orba. Jejich takřka jediné vlastnictví, kromě velbloudů, je dle Alfreda von Kremera štit, kóp a meč. K jejich bojovnosti dodává: „*Bišarinové jsou divocí a nezkrotní.*“ Arabštinu dnes mnoho Bišarinů přijalo jako svůj hlavní jazyk, zvláště klany Hamedorab a Karm Omram, které byli začleněny do badanatu Ababda.

Dle klasifikace Andrew Paula tvoří kmen Bišarinů dvě hlavní seckce, Um Ali a Um Nagi, které se dále dělí na řadu klanů. Velbloudy Bišarinů sice A. Paul považoval za nejlepší, ale François Piguet uvádí, že to byl právě tento kmen, který zavedl na egyptsko-súdánském pomezí chov koní, velbloudy pak prodávali na egyptských trzích. Velbloudi jsou chováni především pro maso, byť ušlechtilé chovy jsou prodávány na saúdské trhy. Kromě toho se věnují i pěstování bavlny v deltě řeky Gaš. Díky dobrým přírodním podmínkám v atbarském údolí docházelo k usazování hlavně mezi příslušníky skupiny Um Nagi. Během ročních ekonomických cyklů migrují Kama-lab, Hamadab a Ibrahimab jižněji k řece Butana a zůstávají zde od října do ledna, usazují se zde a věnují se zemědělství.

Dnes nejpočetnější kmen Bedžů – Hadendowa – obývá území tří správních celků: Sinkat, Haiya a Dérudeb, silně zasažené hladomorem v polovině 80. let. Dodnes zůstávají zřejmě nejvíce nomádkým kmenem, i když v údolí řeky Gaš dochází k soustavnému usazování obyvatel. Jméno Hadendowa znamená „lidé z Hadatu“ nebo také „lvi lidé.“ Jedná se o jméno odvozené z mytologie kmene, která vypovídá o předkovi jménem barakwin, jehož otec se jmenoval Hadab a měl přezdívku „lev.“ Barakwin měl sedm synů, ti vytvořili základ pozdějšího kmene Hadendowa.

Kmen Hadendowa doznal určitých změn po vytvoření železnice vedoucí z Chartúmu do oblasti Red Sea Hills, hlavně v regionu Sin-kat, kde došlo ke změně obživy v tom směru, že se zde žíví chovem drůbeže. Důležitost vody v oblasti se prokázala na přelomu 19. a 20. století, kdy se Hadendowové pokusili převzít kontrolu nad Kassalou. Ta byla hlavní lokalitou, kde docházelo k usazování a která si nárokovala „monopol“ na vodu.

Existují domněnky, že se kmen Hadendowa vyvinul do současné podoby okolo roku 1600, ale tato teze není doložena žádnou věrohodnou studií. Orville Boyd Jenkins dokládá, že kmen Hadendowa obývá kromě Súdánu i některé oblasti Eritreje, kde tvoří asi 2 % obyvatel. Pohyb některých skupin kmene Hadendowa do Eritreje datuje Andrew Paul na počátek 40. let 20. století, kdy zvláště sekce Gemilab, tradiční ochránci hranic, začala podnikat výpady do teritoria kmene Beni Amer. Výsledkem bylo, že se někteří z Beni Amerů uchýlili do těžko přístupných hor a začali podnikat nájezdy do příhraničních oblastí.

Hlavní ekonomickou roli v hospodářství kmene Hadendowa hraje chov ovcí a koz, samozřejmě je chov velbloudů a dobytka v úrodném údolí delty řeky Gaš. Ovce jsou chovány pro maso, které Hadendowa konzumují nebo prodávají během slavností. Chov dobytka v posledních desetiletích vzrostl, zvláště v jižních oblastech, jejich maso se prodává na trzích v Port Sudanu, Kassale a Aromě. Pasení a dojení je výsadou mužů, ženám jsou tyto činnosti zakázány. V deltě řeky Gaš došlo za poslední století k obrovským změnám, které přiměly některé sekce Hadendowa k usedlému způsobu života orientovanému na zemědělství, především na pěstování plodin, jako je durra, bavlna, banány, grapefruity apod.

Mezi dalšími kmeny zmiňme alespoň ve stručnosti kmeny Halenga, Arteiga a Ašraf. Halenga patří k jižní skupině Bedžů. Dle etiopské legendy jsou potomky plenitelů Serae; súdánské legendy jim přisuzují arabský původ. Podle Andrew Paula jsou smíšeného původu: „*Jsou převážně smíšeného arabského rodu s nádechem krve Tigré a ještě méně krvi Bedžů.*“

A. Paul uvádí, že kmen Arteiga odvozuje svůj původ od Muhammada Džamal al-Dína, jenž měl připlout z Hadramautu do Suakínu okolo roku 800. Naproti tomu, Yusuf Fadl Hasan je toho názoru, že tento kmen odvozuje svůj původ od Ba Saffára, který měl údajně v 9. století přijít z Hadramautu na území Bedžů. Zde si vzal ženu z řad Bedžů nebo Belou. Arteiga patří k menším kmenům s několika tisíci obyvateli. Hraje hlavní úlohu v rozvoji zemědělství v oblasti řeky Baraky. V deltě této řeky byly zaváděny pokusy s kultivací bavlny. Andrew Paul podává tvrzení, že malé kmeny, např. právě Arteiga, Ašraf či další, označované, např. „Džabal Ukra“ nejsou skuteční Bedžové, ač mezi nimi od dávného středověku žili, ženili se s nimi, přijali jejich zvyky a jazyk.

Jedním takovým kmenem může být ve skutečnosti skupina označovaná jako Fellata Melle. Kmen, který údajně roku 1901 migroval z Timbaktu do Mekky a na své zpáteční cestě se usadil v deltě řeky Gaš. Pozoruhodné prý je, že se rychle szili nejen se zvyky a materiální kulturou Bedžů, ale přijali i jejich jazyk. Jediné, co je spojuje s jejich domovskou západní Afrikou, je podoba obydlí. Přijali však polonomádký způsob života. Osvojili si i typické účesy kmene Hadendowa nazývané *tiffa*. Bohužel, prameny týkající se tohoto kmene jsou velmi vzácné, nelze tedy o něm referovat více.

Jan Záhořík
Společnost přátel Afriky

Libanon a válka

Osvobození dvou unesených izraelských vojáků Hizballáhem se stalo 12. července záminkou k rozpoutání dlouho připravované války proti Libanonu. Špičkově vyzbrojená armáda s nejmodernějšími zbraňovými systémy a technikou zahájila válku proti politické straně, kterou považuje Izrael za teroristickou, neboť brání libanonské území proti okupaci.

Do války vstoupil Izrael s využitím všech dostupných prostředků pro pozemní boje, ze vzduchu i z moře. Během krátké doby tak mohl snadno zničit desítky důležitých uzlů libanonské infrastruktury a komunikací, bez ohledu na civilní oběti, kde většina zničených objektů, byla ryze civilních. Ve válce padlo přes tisíc Libanonců a dalších 3,5 tisíce je zraněno. Hlavní silnice a mosty jsou poškozeny a komplikují těžkou situaci statisícům uprchlíků z jižní části země. Srovnány se zemí byly desítky budov, továren, energetických center, bylo bombardováno i mezinárodní letiště v Bejrútu, přístavy ... a výsledek? Zdevastovaný Libanon.

Od zahájení války došlo k masakrům na civilistech. Záběry těchto tragédií proběhly sdělovacími prostředky po celém světě. Izrael demonstroval obrovskou sílu svého letectva namířenou proti nevinným civilistům. Světová veřejnost se znepokojením sleduje události na Blízkém východě a protestuje, zatímco její představitelé nejsou schopni tuto válku zastavit.

Vím, že umírají civilisté i na druhé straně, ale jsem Libanonec, a proto mám starost v první řadě o své spoluobčany. Libanonci mají stejně jako všichni lidé na světě rovné právo na život v míru, na své rodiny, své problémy, štěstí i trápení. Zdá se mi však, že část světa považuje Izraelce za národ, který má právo ve jménu svého klidu okupovat cizí území nebo útočit na své sousedy.

O těchto smutných událostech bych mohl psát dlouho, chci však vyjádřit přesvědčení, že dnes je proti této válce více hlasů, než tomu bylo v minulosti, kdy Izrael okupoval Libanon. Je zřejmé, že v této válce nemůže nikdo vyhrát, pouze ztratit. Ztráty na lidských životech, zdraví a psychice na obou stranách jsou nevyčísitelné. Milion Libanonců muselo opustit své domovy, mnozí se nemají kam vrátit, přišli o domov, majetek, o svou práci, jsou nuceni hledat pomoc u příbuzných, přežívat v parcích, školách nebo stanových táborech po celém Libanonu. Materiální škody se vyčíslit dají, budou sice ohromné, ale dají se opravit. Libanonský premiér Fuád Sanjúra již vyhlásil Libanon za válkou zdevastovanou zemi a požádal spřátelený svět o pomoc.

Humanitární pomoc po složitých jednáních a otevření námořních koridorů v izraelské blokadě již do Libanonu přichází. Lidé zde potřebují vše, od oblečení přes jídlo, léky až po drobné osobní potřeby. Proto Libanonský klub v ČR pořádá humanitární sbírku, kterou prostřednictvím Libanonské ambasády v Praze předá na pomoc postiženým oblastem.

Příspěvek lze zaslat na korunový účet Libanonského klubu ČSOB: 119371183/0300.

Závěrem bych chtěl dodat, že ať už se o této válce bude v budoucnu mnoho hovořit, soudit strategická partnerství ve světě nebo hodnotit postavení a síla OSN, přece jen doufám, že až budete číst tento článek, bude už po nesmyslné válce a budou zahájena mírová jednání.

Děkuji všem přátelům, kteří přispěli jakoukoliv formou pomoci, a přeji Vám všem, abyste nikdy nemuseli prožít to, co zažívají dnes lidé v Libanonu.

Za Libanonský klub v ČR

Ahmad Masri, předseda

(bližší informace a dotazy pište na adresu Libanonsky.klub@seznam.cz)

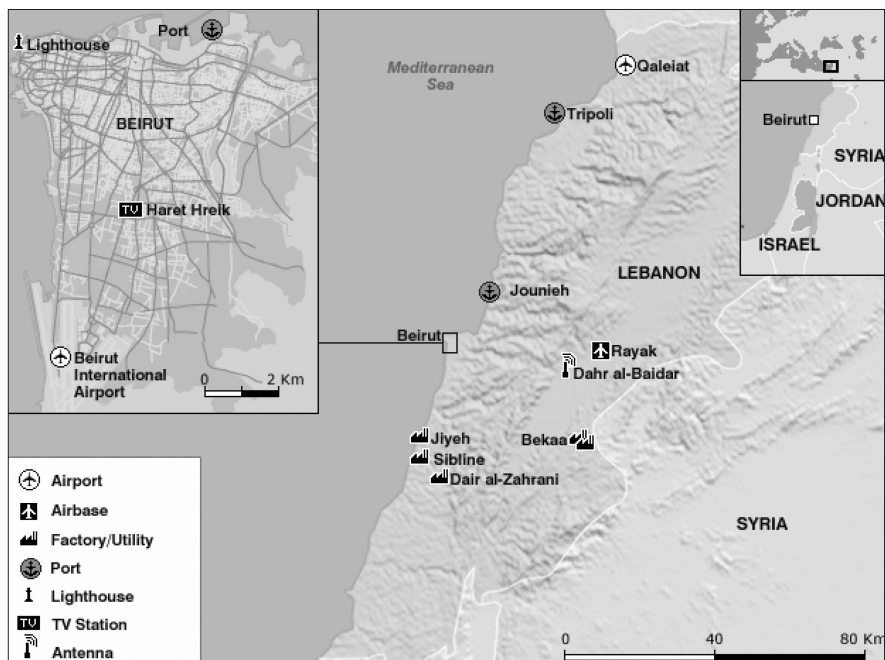

Svědectví z Libanonu

Hala Kobeissy-Cooper (Libanonka)

Jmenuji se Hala Kobeissy-Cooper. Jsem původně z Nabátíje, město v jižní části Libanonu poblíž města Sidon. Vystudovala jsem anglickou literaturu na univerzitě. Pracovala jsem na ministerstvu v Bejrútu. 3. června 2006 jsem měla svatbu v Libanonu. Po svatbě jsem si vyřizovala dokumenty, abych mohla za Andym (můj manžel, Američan, učitel) do USA. Ale za 3 týdny začaly boje a situace se zkomplikovala.

V polovině července jsem byla evakuována přes Kypr. Naštěstí mně a mé matce Andy zajistil vhodné spojení, a tak jsme na Kyp-ru čekaly jen 3 dny a poté jsem se mohla shledat se svým manželem. Vzhledem k tomu, že jsem zrakově postižená (prakticky nevidomá), mohla moje matka z humanitárních důvodů letět do USA se mnou jako doprovod. V Bejrútu zůstal můj otec a moje mladší sestra.

Slavnostní křest knihy o Libyi

Tak je konečně vytištěná, svázaná i pokřtěná. Kniha *dr. Ivana Mrázka*, místopředsedy brněnské pobočky, nazvaná lyricky „*Libyjskou Saharou po velbloudích stezkách*“ byla uvedena do života dne 22. 6. 2006 v Moravském zemském muzeu. Za účasti vážených hostů, jako byli pan Elfakhri zastupující reprezentaci z Libye, ing. Hrušková, ředitel MZM a další hosté i zástupci sponzorů. I počasí v ten podvečer připomínalo rozpálenou Saharu, ale zaplněný sál svědčil o velkém zájmu čtenářů i příznivců této části Afriky.

Kniha, o níž již byli čtenáři informováni prostřednictvím krátkých úryvků v Bulletinu, je jeho již druhá o Africe, první byla o Nigérii. A jak řekl ředitel muzea při projevu, autor využívá hluboké znalosti z mnoha oborů, nejen z jeho původní geologie, ale i historie, archeologie, architektury i kultury, takže se čtenáři dostává čtivou formou mnoho odborných informací.

Ve slavnostním projevu pan Elfakhri, který vřele přivítal knihu o své rodné zemi, vyslovil přesvědčení, že pomůže k vytváření správného pohledu na měnící se Libyi, a poděkoval SČA za tuto iniciativu.

Stále usměvavá (i v tom vedru) paní ing. Hrušková vyzvedla tuto publikační aktivitu, kterou se brněnská pobočka řadí mezi nejúspěšnější, popřála knize úspěch u čtenářů a zdůraznila, že Společnost česko-arabská věnuje tématice arabského světa stále intenzivní pozornost.

Předseda pobočky Brno vzpomněl na první setkání s dr. Mrázkem v Libyi na počátku 80. let a vyzdvihl pracovitost i schopnost autora zajímavě popsat to, co viděli a zažívali stovky českých expertů, kteří v Džamáhírji tenkrát pracovali.

Následoval kulturní program, kdy libyjsí studenti zahráli libyjskou hudbu, zazněly verše složené pro tuto slavnostní příležitost, zatančila břišní tanečnice Rosa, byly vystaveny obrazy – originály libyjského studenta umění Abdulatiho, které v Brně vytvořil, a poté následovalo bohaté občerstvení, autorské podepisování knihy a samozřejmě povídání o všem možném.

Ten den byl plný symboliky: prohráli jsme fotbal s Itálií, a právě Itálie kdysi okupovala Libyi, na tomto podvečeru se hovořilo především o budoucnosti vztahů ČR a Libye i jak k tomu naše pobočka může přispět. Myslím, že i tato kniha, která vyšla také díky finanční pomoci od libyjských představitelů, pomůže k rozvoji tradičního přátelství mezi oběma zeměmi.

Rozsah knihy 273 stran, 97 černobílých a 58 barevných vyobrazení, 34 perokreseb, 4 mapy, formát 170 x 240 mm, vazba brožovaná.

Pokud knihu nedostanete u svého knihkupce, je možno ji objednat na adrese: Moravské zemské muzeum, ediční oddělení, Zelný trh 6, 659 37 Brno.

Rostislav Tesař,
předseda pobočky SPA a SČA Brno

Africká a arabská poesie

Africká hudba

*Hudbo, ty africká krasavice,
Bubny jsou tvoje služebnice.
Oddaně slouží svojí paní,
Od svítání až do smrákání.
Bubínky, loutna, světlo svíce,
Tak tančí břišní tanečnice ...
Africké bubny ti víří v srdci temným duněním
A nohy tanečníků tepou prach s prastarým vzrušením.
Otvíráš brány lidských srdcí, co zdají se být kamenná.
Rozprostřeš něhu jak velkou Saharu. Tak léčíš srdce zraněná.*

Sahara

*Lastury z moří pradávných ostrý vítr odkrývá
Vysuší vše, co krutou poušť obývá.
Do půlky kmen palmy pískem zavátý.
Měnivým větrem navátý
se zlatavé duny na obzoru dotknou nebe
Tady, člověče, poznáš nekonečno i sebe!
Studno v oáze, přivádíš z hlubin vodu,
co živé osvěží a rostliny nasytí
Je to to nejdůležitější pro naše přežití ...
Hned po matce a Bohu ...*

Datlová palma

*Trsy žlutých datlí čekají na sklizeň.
Nesou v sobě žár slunce i sílu pouště
Pocestným uhasí hlad i žízeň
než přejdou Saharu po stezkách karavan
vedených vůdcem jménem Ali Sullejman.
Jste požehnáním pro hladové
A máte sladkost medu.
Díky vám za stín, palmy datlové!
Líp už to říci nedovedu ...*

Rostislav Tesař

Napsáno u příležitosti křestu knihy dr. Mrázka o Libyi
dne 23. 6. 2006 v Brně

Výtvarně afrikanistický dorost

V milém medailonku, věnovaném v minulém čísle našeho Bulletinu mým osmdesátinám, se předpokládalo, že budu pokračovat ve svém čtyřicetiletém mapování moderního afrického umění. I přesto, že dnešní mladí afrikanisté mají mnohem lepší podmínky pro doplňování a prohlubování našich vědomostí o novém subsaharském malířství, grafice a sochařství, než jsem měl já. I přesto, že absolventi širokého spektra studia afrikanistiky budou svůj širší zájem o africkou výtvarnou modernu uspokojovat ve volnu po jiném zaměstnání, jako jsem musel já. Ačkoliv jsem měl v 60. letech minulého století uměnovědnou kvalifikaci, nebylo (a není dosud) u žádného našeho ústavu jediné placené křeslo pro specialistu na výtvarnou modernu celého černého kontinentu, přestože jako malá země máme úctyhodnou armádu historiků umění pro naše, ale i východní a západní výtvarnictví.

Nebylo-li uměnovědné křeslo pro subsaharskou Afriku, nebyla ani stipendia, ba ani výjezdní doložky pro soukromý průzkum tropických jižních zemí, kde se po získání nezávislosti s univerzitami rozvíjely i výtvarné akademie, vychovávající postupně stovky afrických akademických umělců. S řadou čelných výtvarníků jsem se tedy seznámil alespoň poštou, s jinými prostřednictvím zahraniční literatury. Neoficiálně mi pomohli i někteří naši velvyslanci a senegalský krajan výstřížky kulturních rubrik afrických novin. Ilustrovanými tiskovinami mě informovaly také africké ambasády u nás i ze sousedních zemí. Přes všechny bariéry se mi posléze podařilo shromáždit doma tolik kamínků do současné výtvarnické africké mozaiky, že jsem mohl publikovat 25 odborných esejů v Novém Orientu a podílet se na objemné, bohatě ilustrované knize Safari za africkou kulturou. Po 30 letech průkopnické posedlosti jsem se stal externím lektorem předmětu Moderní africké umění na Filozofické fakultě UK.

Proč ale hloučky studentů afrikanistiky jezdily za mnou do paneláku až na severní okraj Prahy? Před 10 lety nebyla totiž učebna v historické Celetné ulici 20 ještě přístupná rampičkou a výtahem pro lektora na invalidním vozíku. Přednášky a zkoušky v bytě vyučujícího nebyly však ničím novým. Už za Karla IV. totiž studenti univerzity navštěvovali své profesory v jejich bytech, protože bylo ještě málo univerzitních budov. Přesněji řečeno, nechodili do mého obýváku studenti, ale většinou studentky, přestože nejsem filmově atraktivní idol a nemám charisma proroků. Při mém vysokém věku mě ovšem zajímalo, najdu-li v širokém spektru afrikanistiky tak spontánní zájemce o moderní africké výtvarné umění, že by se tím chtěli nějak živit a v nyní dostupnějším africkém civilizovaném terénu vyplňovali mezery mého dosavadního osamělého průzkumu. Rozdal jsem tedy svým pozdějším posluchačům nepovinný dotazník, kde se mi svěřovali, jak by se po absolvování univerzitního studia chtěli v Africe uplatnit. Profesionální představy měli studentky a studenti různé: moderní africká politika, diplomacie, filozofie, průzkum tance, architektura, bambarština, sociální uplatnění, africká literatura aj. Téměř nebylo zaznamenáno zaměření na výtvarnictví, přestože většinou prostudovali zmíněný sborník Safari, jak jsem se přesvědčil při zkouškách. I předtím při mých přednáškách nezívali a živě si prohlíželi kolující reprodukce. Vyzýval jsem je, aby i při svém nevýtvarném uplatnění v Africe navštívili ve svém dosahu některého osobitého moderního výtvarníka, nafotili ho i jeho tvorbu a pak nás s ním seznámili třeba reportáží v některém našem časopise.

Nejvíce mě zklamalo, když Ústav dějin umění FF uspořádal nepovinný kurz subsaharského moderního umění, že přednášky navštěvovala jediná budoucí historička umění! Posluchařnu vyplnili studenti afrikanistiky nebo jazyků. Jeden z nich s kombinací romistiky mě příjemně překvapil nejen konkrétnějším

zájmem o „přechodové“ umění, ale i iniciativním prostudováním zahraniční literatury jako Contemporary African Art americké profesorky Kasfirové. Ačkoliv měl jasné předpoklady pro rozvoj naší systematické africké výtvarné teorie, vyhnul se přímé odpovědi, zda by se tím chtěl živit. Jiný student afrikanistiky s fundovaným zájmem o portugalsky psanou literaturu mě udivil dokumentací nejznámějšího mozambického výtvarníka se způsobilostí napsat o něm solidní monografii, spokojil se však jen s tím, že mi ochotně poskytl novější informace o tom výtvarníkovi, doplňující mé dřívější. I přes jeho výtvarnou odbornost s Malangatanou se mi nepodařilo získat ho pro širší africkou uměleckou víru. Nicméně díky jemu vím, že ten původně neuduživý, slabý mozambický klučina, jemuž se pro to ostatní vesničtí kluci posmívají, má teď fyzický formát Buda Spencera.

Také studentky mého předmětu mě neoslňily jen svým půvabem a početní většinou vůči studujícím mužům. Jedna talentovaná esejistka vydržela mrznout při mé přednášce v nevytopitelném klenutém sklepení hradčanského Belvederu pod výstavou afrického umění a písemně doporučovala, aby mé podrobnější články z časopisu *Nový Orient* byly přetištěny jako sborník. Výtvarně afrikanisticky se za deset let od té doby, kdy jezdila na mé přednášky do dáblického sídliště, habilitovala původně historička Mgr. Jana Jiroušková. Za tu dobu stačila obhájit titul kandidátky věd, napsat řadu africkohistorických studií do časopisu, jehož byla čásek i šéfredaktorkou. Jako talentovaná výtvarnice, osobitě se inspirovala Afrikou, vedla v Národní galerii výtvarné kurzy s africkou stylizací. Kurátorsky spolupracuje s Náprstkovým muzeem. Sepsala a ilustrovala velkou knihu o africké módě a podílela se na publikaci o moderním zimbabském sochařství, jež naladila čtenáře k návštěvě letošní unikátní výstavy v trojské Botanické zahradě, uspořádané z iniciativy našeho velvyslance v řadě jihoafrických zemí J. Olši jr.

Studentka etnologie Lenka Smolinská napsala do mého dotazníku před 2 lety jako svůj cíl: „Rozvojové a humanitární činnosti“.

Je duší dobročinné organizace KwaAfrika, jejíž pestrou aktivitu možno sledovat na internetové adrese: www.kwaafrika.org. Nedávno se Lenka vrátila z Keni, kde se věnovala chudobě slumu Kibera, ale přesto zde bují hudba a divadlo. Blízko Nairobi navštívila a nafotila skromně žijícího sochaře Morrise Foita. Jeho jméno upoutá naše zájemce o Afriku vzpomínkou na českého sochaře Foita, který před válkou projel svíslé Afrikou s cestovatelem Baumem a po válce vyučoval na keňském pedagogickém institutu. Před nairobskou univerzitou možno vidět jeho mozaikovou fontánu. Shoda jmen obou sochařů není náhodná. Morris byl žákem našeho sochaře, který si získal u Afričana takový respekt, že si ke svému jménu připojil i Foitovo. Lenka nezapomněla na svého fakultního svůdce pro africkou modernu a poslala mi emailem fotodokumentaci i s vyprávěním, že krátce navštívila také Tanzánii, kde nakoupila několik obrazů Samuela Kenguru, který tvoří v Národním muzeu v Aruše – pro Daniela. Kdo to je?

Třicátník Daniel Absolon je českým studentem ekologie na univerzitě ve Stockholmu. Často přerušuje studium cestováním po světě. Vydělává si na to jazykovými překlady a prodejem obrazů, které v Africe nakupuje. S malíři se přátelí a přespává u nich. Současně je koordinátorem projektů KwaAfrika. Letos úspěšně dokončil projekt Chombo – přívod pitné vody do africké školy a dvou vesnic v Tanzánii, kterou si zamiloval. O svých zážitcích vyprávěl v březnu s projekcí fotek a videa ve vinohradském klubu Rybanaruby. Také byla na Smíchově jeho výstava afrických obrazů i jejich prodejních kvalitních reprodukcí. Při setkání s tím neobyčejně čilým Danielem mě zvláště zajímaly reprodukcce maleb, jejichž autorem je syn světoznámého, tragicky zemřelého „naivního“ malíře Tinga-Tingy, o němž jsem kdysi psal. Jeho potomek pokračuje v jeho stylu. A tak naše mladá afrikanistická generace nejen popularizuje i potomky zakladatelů afrického moderního umění, ale přímo jim pomáhá nákupem, výstavami a prodejem.

Alois Wokoun
Společnost přátel Afriky

Hlavní město, či hektické tržiště

Poledne, horko a přesto jsou všude davy lidí. Proplétají se mezi auty na krajích silnic, chodníky jsou přeplněné. Atmosféru doplňují zástupy všech možných dopravních prostředků na silnicích. Atmosféra, která je typická pro Asii. Ale podobný mumraj se dá vidět i v hlavním městě Mali Bamaku.

Celou noc pršelo a déšť ustal až nad ránem. Období deštů se již hlásí o svou vládu. Noční déšť uspal typický ranní ruch v ulicích města. Je to poprvé, kdy nejsou ulice od rána v lidském obležení. Využívám příjemného klidu a jdu se po městě projít. Střed je relativně kompaktní, ale město jako celek je velmi rozlehlé. Nízké domy různého stáří a různé architektury. Nic, co by člověka na první pohled zaujalo. Na hlavní třídě Avenue Modibo Keita, která prochází značnou částí středu města, chvíli obdivuji křesťanskou katedrálu. Kousek za ní, třebaže jsem stále v centru města, začíná město ve městě. U nás bychom řekli, že je zde obchodní čtvrť. To samé je vlastně i tady, akorát to má spíše formu tržiště a spousty malinkých krámečků. Celé bloky domů, kde jsou jen obchody nebo jsou postaveny stánky. Mega tržiště. Zboží je vyloženo před krámky, aby bylo dobře vidět a aby každý věděl, co se nabízí. Vždy je několik obchodů vedle sebe, které nabízejí podobný sortiment. Má procházka začíná v železářství, všude jsou samá železa, dráty, hřeby. Vše pěkně uskládněné v domech. Před nimi stojí stánky s kořením a zeleninou. Těch je zde ale málo, hlavní sek-

ce s jídlem je ukryta daleko v tržišti. Obchody jsou již otevřeny všechny, i když v ulicích je zatím stále málo lidí. No v ulicích. Teď po dešti ulice spíš vypadají jako blátivé cesty. Hlavní silnice ve městě mají asphalt, ale zde v oblasti trhu po něm není ani památky. Cesty jsou totálně rozmáčené a centimetrové bláto spolu s hlubokými loužemi jsou úplně všude. Nikomu kromě mě to nevadí. Všichni kráčejí za svým obchodem, jako by se nic nedělo, jen já kličkují a snažím se najít místa, kde je bláta alespoň trochu méně.

Jak běží čas, ulice se začínají zaplňovat, až se saturace lidí v ulicích dostává do normálu. Všude jich je plno. Nedokážu říct, kolik ulic tržiště a obchody zabírají, ale přijde mi, že to je celý střed města. Procházím se přes hodinu a jsem stále jen mezi obchody, stánky a nakupujícími lidmi. Bamako nenabízí svému návštěvníkovi zajímavé historické památky. Atmosféru má ale jedinečnou.

Jako většina malijských velkých měst leží i hlavní město Bamako na řece Niger. Díky řece vděčí za svůj vznik a následný rozvoj. Vždyt na počátku 19. století to byla malá vesnice, kde žilo kolem 6 000 rybářů z etnika Bozo. V roce 1883 Francouzi město dobyli a v roce 1908 sem přesunuli administrativní centrum z města Kayes na západě Mali. Když se v roce 1960 Mali osamostatnilo, bylo Bamako vybráno za hlavní město.

Michal Šoch

Uwajs al-Qaraní a zázraky súfijů

Životopisy velkých mistrů náleží mezi nejstarší „žánry“ súfijského písemnictví. Zachycení jejich životů mělo pro stoupence islámské mystiky nemalý význam; představovali totiž vzory hodné nápodoby a zároveň – v době, kdy mystika v islámu zdaleka ještě nebyla pevně etablovaná – sloužili jako legitimizující moment, kterým bylo možno argumentovat. Většina velkých súfijských mistrů totiž nebyla pouze mystiky, ale byli též teology, právníky, a – zejména v nejranějších dobách rozvoje islámské civilizace – sběrateli a vypravěči *hadíthů* a náboženskými horlivci, ne-li přímo askety. V hagiografických súfijských šajchů není o zázraky nouze. Jistý „mystický archetyp“ představuje rovněž osobnost Uwajse al-Qaraního, který byl pololegendárním současníkem proroka Muhammada a k jehož duchovnímu odkazu se hlásí neformální súfijský proud dříve aktivní především ve Střední Asii zvaný *uwajsija*. S Uwajsovým jménem se pojí především zázračné telepatické schopnosti, které tolik znamenaly pro jeho pozdější obdivovatele. O Uwajsovi psal i velký perský súfijský encyklopedista Abú al-Hasan al-Hudžwírí.¹⁾ Předkládaný text představuje jen stručnou ukázkou z připravované knihy *Súfijská antologie*, výběru komentovaných překladů pramenných textů ke studiu islámské mystiky, autora tohoto článku.

1) Šajch al-Hudžwírí, celým jménem Abúel-Hasan ʿAlí ibn ʿUthmán ibn Abí ʿAlí al-Džalábí al-Hudžwírí al-Ghaznawí, patřil mezi nejlivnější súfijské mistry pátého století hidžry. Svůj život prožil v době Ghaznovské říše, v jejímž centru, Ghazně, se narodil. O jeho životě víme jen to málo, co sám al-Hudžwírí zmínil ve svém díle *Kašf al-mahdžúb (Odhalení skrytého)*, neznáme ani jeho přesné životopisné údaje.

Kapitola desátá.

O předních Následovnicích a Pomocnicích,²⁾ necht v nich všech nalezne Bůh zalíbení.³⁾

Mezi ně (*tedy následovníky* – pozn. B. O.) patřilo Slunce obce, Svíce náboženství a komunity věřících, **Uwajs al-Qaraní**, necht v něm Bůh nalezne zalíbení. Byl jedním z předáků stoupenců súfismu a současníkem Proroka. Nicméně mu bylo zabráněno, aby spatřil Proroka na vlastní oči, a to ze dvou důvodů: neboť tomu nepřály okolnosti a protože pocházel z příliš vzdálených končin.

Prorok Muhammad o něm prohlásil: *V Qaranu⁴⁾ žije muž, jehož jméno je Uwajs, který bude v Den posledního soudu intervenovat ve prospěch velkého počtu členů mé Obce, rovným dílem za Rabicovce a Mudarovce.⁵⁾ A obrátil se k ʿUmarovi⁶⁾ a ʿAlímu⁷⁾ a pravil jim: *Pohleďte na něj, je to muž pokorný, středně vysoký, hustých vlasů, na levém boku má**

2) Druhově Prorokovi (*asháb, sahába*) se dělili na mekkánské přesídlence (*muhádžirún*) a medínské konvertity, *ansár*, což doslovně znamená „pomocníci“.

3) Přeložená ukáзка pochází z tohoto vydání: al-Hudžwírí, Abú al-Hasan ʿAlí: *Kašf al-mahdžúb* (překlad do arabštiny a komentář: Iscád ʿAbdalahádí Qindíl), al-Madžlis al-aclá liš-šučun al-islámija (Nejvyšší rada pro islámské záležitosti), Káhira 1994, s. 291.

4) Qaran je místem v jižní Arábii, na území dnešního Jemenu.

5) Příslušníci dvou velkých arabských kmenových uskupení.

6) ʿUmar ibn al-Chattáb (z.r. 644), prorokův druh a tchán, jeden z prvních muslimů a pozdější druhý chalífa.

7) ʿAlí ibn Abí Tálib (z.r. 661), prorokův bratraneček, zeť a jeden z prvních (ne-li úplně první) muslimů. Pozdější čtvrtý chalífa (656–661) a první imám šiitů.

bílou skvrnu velikosti dirhamu⁸⁾ a na dlani bílé místo jako mívají malomocní. (...) Když jej spatříte, vyřídte mu můj pozdrav a řekněte mu, ať se modlí za mou obec.

Když po smrti Proroka přišel ʿUmar do Mekky, a spolu s ním byl Kníže věřících ʿAlí, pravil ve svém pátečním kázání: *Lidé ʿNadždu,⁹⁾ povstaňte. A lidé z Nadždu vstali.* ʿUmar pokračoval: *Je mezi vámi nějaký muž z Qaranu?* Odvětili: *Ano.* Poslali někoho pro něj. I začal se jich Kníže věřících¹⁰⁾ dotazovat na Uwajse. Odvětili: *Žije u nás jeden šilený muž, který se jmenuje Uwajs. Nezdržuje se na obydlených místech, nedruží se s lidmi, nejí to, co jedí ostatní lidé, a nezná zármutek ani radost. Pláče, když se ostatní smějí, a směje se, když ostatní pláčí.* ʿAlí prohlásil: *Chci jej poznat.* Odvětili: *Je v poušti poblíž míst, kde jsou naši velbloudi.* Oba emíři (tedy ʿUmar a ʿAlí – pozn. B. O.) povstali a odešli za ním. I našli jej, když se modlil. Oba dva se usadili, dokud Uwajs nedokončil svou modlitbu. Pak je Uwajs pozdravil a ukázal jim obě znamení, to na svém boku i dlani, a tak jej pozna-

li. Požádali jej, aby se za ně pomodlil, vyřídili mu Prorokův pozdrav a vyzvali jej, aby se modlil za Obec věřících. A pobyl s ním nějakou chvíli, až jim Uwajs pravil: *Nyní se vraťte zpět, neboť Den posledního soudu je blízko. Proto je obtížné cokoliv správně vidět, neboť již není návratu. Já jsem nyní vskutku zaneprázdněn přípravou cest ke Dni posledního soudu.*

Když se lidé z Qaranu vrátili do své země, dostalo se Uwajsovi mezi nimi respektu a vysokého postavení. Avšak on sám ji opustil a vydal se do Kúfy. Jednoho dne jej spatřil Harim ibn Hajján a potom už jej nikdo neviděl, až do té doby, kdy vzplanula roztržka a válka Knížete věřících ʿAlího. Tehdy k němu Uwajs přišel a bojoval spolu s ním proti jeho nepřátelům, dokud mučednicky nepadl na místě zvaném Siffín.¹¹⁾ Žil chvalořečen a zemřel jako mučedník.

Bronislav Ostránský
Orientální ústav AV ČR

⁸⁾ *Dirham* – stříbrná mince (z řeckého *drachma*).

⁹⁾ Nadžd je oblastí ve střední části Arabského poloostrova. Dělí se na tzv. hidžázký Nadžd a jemenský Nadžd.

¹⁰⁾ *Amír al-muʿminín*, Kníže věřících, titul, který se pojí ke jménu čtvrtého chalify „vedeného správnou cestou“, ʿAlího ibn Abí Tálíb. Později tento titul používali umajjovští a abbásovští chalífové.

¹¹⁾ U Siffínu poblíž Eufratu se roku 657 odehrála klíčová bitva mezi chalífou ʿAlím a syrským místodržícím Mucáwijou, při níž se z ʿAlího vojska oddělila část, která dala základ „první sektě v islámu“, *cháridži*. Boj nakonec skončil arbitráží, a tedy prakticky nerozhodně. Nicméně mocenská miska vah se naklonila ve prospěch Mucáwiji, na jehož stranu se postupně přidávaly jednotlivé provincie a po ʿAlího smrti se stal chalífou a zakladatelem Umajjovského impéria.

Cena Nadace Anny Lindh pro rok 2006

Nadace ALF (Ann Lindh Foundation, <http://www.euromedalex.org>, (<http://www.euromedalex.org/cultureaward/brochure.htm>), která dlouhodobě usiluje o multikulturní dialog mezi civilizacemi, vyhlásila pro tento rok Cenu o největší přínos k vzájemnému poznávání, porozumění a respektu mezi lidmi z různých náboženských skupin, kultur a civilizací.

Nadace je podporována orgány EU a jejími členy jsou nestátní organizace z členských

zemí EU. Činnosti v této nadstátní organizaci se aktivně účastní i ČR a s Nadací Anny Lindh mj. spolupracuje i Společnost česko-arabská. Naše Společnost své aktivity v rámci ALF diskutuje s dr. Burešem z Ústavu mezinárodních vztahů, který je koordinátorem ALF pro celou ČR.

Nominace na cenu Nadace probíhaly v průběhu června a července. V současné době česká sekce Nadace navrhla na základě návrhů

4 kandidáty na Cenu, 2 z nich postoupili do užšího výběru. Jsou to Daniel Barenboim, nominovaný Centrem blízkovýchodních studií, a Deir Mar Musa, nominovaný organizací Arabesque.

ČR se podařilo dosáhnout obrovského úspěchu, když jen ona sama do užšího hlasování prosadila 2 své kandidáty z celkem 5 mož-

ných. To je největší úspěšnost v rámci celé EU, všech národních skupin ALF.

Věřím, že budeme v naší úspěšné činnosti pokračovat a že dosáhneme dalších výrazných úspěchů.

Michal Stein
koordinátor pro ALF
za Společnost česko-arabskou

Seminář v Budapešti

Ve dnech 14. a 15. září se bude v Budapešti konat seminář na téma „Občanská společnost v nedávno přistoupičších členských zemích EU a její možné zapojení“.

Cílem tohoto semináře je zvýšit účast občanských sdružení a organizací v procesu veřejného dialogu. Semináře se zúčastní cca

35–40 lidí z ČR, Polska Slovenska a Maďarska. Bližší informace je možné nalézt na internetových stránkách <http://www.cisat.org>.

Michal Stein
Společnost česko-arabská

Co nás ovlivňuje (krátké zamyšlení v afrických vedrech)

Světová i česká média jsou plná zpráv z oblastí našeho zájmu, což je dobře. Informace z Afriky i arabského světa jsou i pozitivní, ale teď (převládají) ty nedobré. Politici, ale i obyčejní lidé se tím zabývají, a každý po svém, podle svých partikulárních zájmů, sleduje možné následky (... zase zvyšují ceny ropy, ... do Egypta se rekreovat nepojedeme! ... ve Francii a Anglii jsou nejčastější jména nově narozených dětí Mohammed, ... koho to zase budeme finančně podporovat? atd.). Čtěte to v podtextu a je to jasné!

Toto je nový jev, tato rozšířená informovanost, před 20 roky téměř neznámá, provávající globalizující se svět.

Už dlouho se v brněnské pobočce zamýšlíme, co můžeme „udělat“ my, členové SPA a SČA, a jak to lze, s našimi skromnými „kapacitami“, aspoň trochu „ovlivňovat“? Máme dost informací, finančních i lidských prostředků a síly i prostoru k tomu, abychom správně působili v našem regionu v duchu

poslání obou našich Společností a tak naplnovali naše stanovovy?

Nejprve jsme spojili síly. Naše pobočka, Solidafrika, Humanitární hnutí „Narovinu“, Sdružení libyjských studentů v ČR, Sdružení Nigerijců v ČR, Honorární konzulát republiky Angola, některé školy základní i vysoké, ZOO Brno, MZM. Opakovaně jsme kontaktovali český rozhlas Brno, nejposlouchanější rádio na jižní Moravě, a měli jsme a budeme mít čtenější hodinové relace. Budeme se snažit více přednášet na technických a obchodních vysokých školách s cílem rámcově, ale pravdivě informovat mladé techniky a obchodníky, kteří mohou v budoucnu s těmito „krizovými“ teritorii spolupracovat. Jsme hluboce přesvědčeni o tom, že i ovlivnění třeba jen malého počtu lidí, nebo jen drobná pomoc at adoptovanému africkému dítěti nebo novému zahraničnímu studentovi z Afriky, je krokem správným směrem. Autentické přednášky našich členů na školách i v klubech osloví stovky

posluchačů, dny Afriky v Semilasu nebo pro děti v ZOO Brno další. Nedaří se nám více se dostat do novin – bylo mi otevřeně řečeno, že mají své redaktory a hospodaření musí vyvažovat placenou inzercí = mají málo místa! V našich ročních plánech pobočky pokračujeme v osvědčených akcích pro občanskou veřejnost, ne pro naše členy, kdy víme, že dosah našeho působení je efektivní.

Potřebujeme zapojit nové členy k vyšší aktivitě. Potřebujeme více finančních prostředků, což by si mělo uvědomit MZV, protože my se pohybujeme „v terénu“, mezi lidmi, i mezi mladými lidmi, kteří potřebují nenápadnou

výchovu proti rasizmu, protože svět se bude víc a víc otevírat migraci lidí.

Černobílé vidění světa je nebezpečné a zavádějící a my musíme přispívat ke správným výkladům probíhajících složitých jevů vývoje světa. Zprávy v médiích ze zdánlivě „bezstarostné“ Afriky se mísí s těmi „úpornými“ z arabského světa, ale nic nás nesmí ponechat netečné.

Rozhodně se nesmíme v naší činnosti řídit pasivním pravidlem, že „vše nakonec nějak dopadne!“

Rostislav Tesař
předseda pobočky Brno

Dohoda o spolupráci s Česko-marockou smíšenou obchodní komorou

Společnost česko-arabská uzavřela 1. srpna t.r. Dohodu o spolupráci s Česko-marockou smíšenou obchodní komorou (ČMSOK). Obě strany se dohodly, že budou usilovat o přiblížení kultury, historie, přírody a života obyvatel Marockého království českým občanům. ČMSOK se bude dle svých možností na akcích pořádaných naší Společností podílet a přispívat na její činnost.

V rámci Arabských kulturních dnů 2006 převezme ČMSOK zástitu nad výstavou žáků Výtvarné školy Václava Hollara v Praze 10, která se koná 17. 9.–1. 10. v galerii Botanické zahrady v Troji. 1. října ve 13. hodin budou slavnostně vyhlášeni vítězové soutěže „Arabský svět dětskýma očima“. Odměnu autorům prvních tří umístěných prací předá předseda ČMSOK pan Rachid Sbouli. **-mz-**

Výzva ke spolupráci

Obracím se na členy naší Společnosti (popřípadě jejich známé), kteří mají nebo měli vazbu na Maroko a chtěli by se aktivně účastnit činnosti Sdružení přátel Maroka, aby se přihlásili na adrese [\[arab.org\]\(http://arab.org\). Chtěli bychom uspořádat společné setkání.](mailto:info@czech-</p>
</div>
<div data-bbox=)

Zdenko Denk
předseda Sdružení přátel Maroka

Yehuda Lahav

Odvrácená tvář palestinsko-izraelských vztahů

Kniha *Yehudy Lahava* se dostává do rukou českých čtenářů právě ve dnech, kdy jsou zraky velké části světové veřejnosti upřené k Blízkému východu. Zde s dlouhou dobu nevídanou silou propukly ozbrojené srážky mezi Izraelci na jedné a Palestinci a Libanonci na druhé straně. Ve dnech, kdy se ukazuje, že pro většinu zúčastněných regionálních aktérů je válka běžným pokračováním politiky jinými prostředky, přichází Yehuda Lahav s výběrem novinových článků, které mají ukázat odvrácenou, neboli v tomto případě největší stranu palestinsko-izraelských vztahů. Jak sám autor píše v úvodu: „Ve čtenářích a divácích vzdálených tisíce kilometrů od Izraele může lehce vzniknout dojem, že se tu neděje nic jiného než dramatické a bohužel většinou krvavé události. Kdo ale žije na místě činu a má oči otevřené, ví, že na obou stranách pomyslných barikád jsou lidé, kteří by si víc než cokoli jiného přáli žít v míru a ve vzájemném porozumění.“

Mnohé texty asi nebudou českým čtenářům neznámé. Yehuda Lahav uveřejňuje své reportáže a komentáře z Izraele v českém tisku takřka bez přestávky od roku 1989 a v publicistické činnosti pokračuje i přes údajný odchod do důchodu. Yehuda Lahav působí jako novinář prakticky celý svůj život. Jako jediný člen rodiny přežil holocaust a roku 1949 odešel z rodného Slovenska do Izraele, kde se usadil v kibucu Merchavja. O pár let později zahájil svou novinářskou dráhu jako redaktor komunistického deníku Kol Haam. Na konci 80. let byl předním izraelským zpravodajem ve východní Evropě.

Útlý výběr autorovy tvorby za uplynulých patnáct let obsahuje 22 článků, které lze v zásadě rozdělit do dvou kategorií. Jednak se jedná o komentáře a zamyšlení nad význam-

nými událostmi uplynulých let, jako byl krach mírových rozhovorů a vypuknutí intifády al-Aksá či podpis „Ženevské výzvy“ předních izraelských a palestinských osobností v roce 2004. Rozsáhlejší a zcela jistě nejdůležitější částí výběru jsou články, které formou reportáže či fejetonu zachycují osobní příběhy Izraelců a Palestinců, kteří byli schopni překonat hluboko zakořeněné předsudky a svým často velmi neokázalým jednáním dokázali, že porozumění mezi oběma národy je možné.

Hned ve druhém článku vypráví Yehuda Lahav příběh o tragické smrti devítiletého židovského chlapce Juvala Kaveha, jehož srdce bylo se svolením rodičů transplantováno arabské dívce z města Ramla Rimě Aldžurašiové. Jen několik dní poté bylo transplantováno srdce zemělé arabské dívky, dcery dělníka žijícího nedaleko Haify, třiletému dítěti židovského původu.

Zajímavý je i příběh izraelské novinářky Amiry Haasové, která v 90. letech žila na palestinských územích v Gaze a přinášela izraelským čtenářům svědectví o životě v uprchlických táborech. O milostném vztahu izraelského vojáka a palestinské ženy, který vyvrcholil narozením dívky jménem Núr, vypráví autor v článku Trpký plod nemožné lásky z roku 2003. Úchvatná je reportáž z finále izraelského fotbalového poháru z roku 2004, kdy se utkaly týmy Hapoel Haifa a Bnej Sachnin z Galileje, který byl z většiny složen z izraelských Palestinců. K historickému vítězství tehdy arabským hráčům blahopřál jak izraelský prezident Moše Katzav, tak prezident palestinské samosprávy Jásir Arafat.

Yehuda Lahav reprezentuje tu část izraelské společnosti, která bývá někdy označována jako „mírový tábor“. Aškenázští, většinou spíše levicově orientovaní intelektuálové a novi-

nání z jeho řad nešetří kritikou vůči pravico-
vým izraelským vládám, jejich přístupu
k mírovému procesu a vstřícnosti vůči izrael-
ským osadníkům na okupovaných územích.
O spíše negativním přístupu autora k často
radikálním obyvatelům osad svědčí i zařazení
článku o knize Vládci země, osadníci a stát
Izrael. Yehuda Lahav očividně souhlasí s její
ústřední myšlenkou, totiž že právě osady jsou
semeništěm židovského radikalismu a brzdou
mírového procesu. Svůj odpor k budování
osad dává Lahav ve své knize najevo i v jiných
kapitolách. Neochvějný zastánce smírného
řešení palestinsko-izraelského konfliktu také
jednoznačně odsuzuje aktivity „židovského
teroristického podzemního hnutí“ a za zavrže-
níhodný považuje i útok Barucha Goldsteina
proti věřícím v hebronské mešitě v roce 1994
či atentát Jigala Amira proti Jicchaku Rabino-
vi o rok později.

I přesto, že texty Yehudy Lahava obsahují
jednoznačné vyjádření touhy po míru, ukazu-
jí, že izraelská diskuze o palestinském kon-
fliktu má stále své nepřekonatelné limity a trpí
mnoha stereotypy. Ukazuje se to například
v komentáři o krachu jednání v Camp Davidu
mezi Barakem a Arafatem v roce 2000, po kte-
rém následovalo vypuknutí intifády al-Aksá.
Zde Lahav podléhá obvyklému klišé o jedno-
značné vině Jásira Arafata na předčasném
ukončení jednání a následném vypuknutí
násilností. Dočasné přerušení jednání však
není nic neobvyklého za situace, kdy by příja-
tý kompromis byl na domácí půdě politickou
sebevraždou, což byl přesně případ Camp
Davidu. Zastavení jednání by navíc vůbec
nemuselo být definitivní, kdyby nedošlo
k explozi násilí. Její bezprostřední příčinou
však lze spatřovat spíše v Šaronově provoka-
tivní „procházce“ k Chrámové hoře, o čemž se
ale autor nezmiňuje.

Problematické je i přesvědčení o výlučně
izraelském právu na použití síly. Palestinští

bojovníci jsou nazýváni „vrazi našich lidí“,
zatímco izraelští vojáci nanejvýše jako „oku-
panti“. Jen v náznacích je v knize zmíněno, že
by akce izraelské armády kdy připravily
o život nevinné civilisty. Palestinské útočníky
je tedy nutno chápat jako stroje na zabíjení,
jejichž jedinou pohnutkou je konání zla,
zatímco izraelská armáda vždy jedná v nutné
obraně a v zájmu zachování mírového proce-
su. Ad absurdum je toto přesvědčení dovede-
no v článku Operace „Tupá dýka“, kde Yehu-
da Lahav popisuje operace izraelské armády
na Západním břehu. Ozbrojený útok se v jeho
podání mění ve zdvořilostní návštěvu. Při ní
vojáci velkoryse nevybombardují celý blok,
ale pouze jeden dům, pokud zrekvírují obytný
dům, dívají se na majitelovu televizi jen
na zprávy a na fotbal, a velitel tanku se při
průjezdu ulicí dokonce usmívá na arabské
děvčátko.

Knihy Yehudy Lahava je nicméně velmi
cenným pohledem na „odvrácenou stranu“
palestinsko-izraelského konfliktu, a pokud
některé stereotypy opakuje, minimálně stejné
množství jich boří. Zejména v českém kontex-
tu, kde je často diskuze o tomto tématu stejně
tak jednostranná, jako málo zasvěcená. Každý,
kdo se chystá o palestinsko-izraelském kon-
fliktu psát, měl by si Lahavovu knihu alespoň
prolistovat. Pozorností by pak neměl uniknout
úvod kapitoly Tady nejsou dobří a špatní, kde
se praví: „Není nesnadné pochopit, že konflikt
na Blízkém východě se nepodobá americkému
filmu o Divokém západě, v němž se utkávají
,dobří‘ se ‚špatnými‘.“ O kus dál cituje autor
izraelského spisovatele Amose Oze, který
prohlásil, že v tomto konfliktu „stojí právo proti
právu a nikoli právo proti nepravu.“ Tato zdán-
livě banální myšlenka totiž stále nedochází
mnoha novinářům, kteří o konfliktu referují.
Nejenom jeho účastníkům.

Zdeněk Beránek

François Burgat

Islamismus v době al-Qáidy

Poslední kniha předního francouzského orientalisty a politologa *Françoise Burgata* je ostrou polemikou s převládající představou západní veřejnosti o islamismu.

François Burgat svým posledním dílem navazuje na celou řadu odborných i populárních publikací, ve kterých se islamismu a problematice Blízkého východu a Severní Afriky věnoval. Opírá se o důkladné studium pramenů včetně těch, které se v západních médiích příliš často necitují, tedy projevů a publikací předních představitelů al-Qáidy. Autor využívá i své velmi dobré znalosti místního prostředí. Celkem osmnáct let žil a pracoval v různých muslimských zemích, zejména v Alžírsku a Jemenu.

Kniha *Islamismus v době al-Qáidy* se snaží dokázat, že na Západě tak časté spojování islamismu s terorismem je nejenom mylné, ale může nepřímo vést k další eskalaci násilí. Podstatou tohoto neporozumění, které není vždycky neúmyslné, je podle Burgata hledání příčiny vzestupu radikálních forem islamismu v samotném náboženství. Zcela opomíjena jsou přitom zřejmá historická fakta. Ta dokládají, že to není islám, CO radikalizuje politiku, ale právě naopak politické okolnosti, které politizují a radikalizují islám. V rámci svého historického výkladu vytyčuje Burgat tři období, během kterých došlo k vzestupu a politizaci islamismu (str. 45).

Kolonialismus

Za předchůdce islamistů bývají považováni islámští reformisté, kteří se na přelomu 19. a 20. století snažili vrátit muslimskému náboženství jeho dynamiku a vytyčit jeho novou úlohu v rychle se měnícím světě. Myslitelé tohoto proudu hlásali návrat k původnímu islámu, který ovšem podle nich nebyl v protikladu s pokrokem a rozvojem moderních metod poznání.

Tím, kdo zapojil reformní islám do služeb politiky, byl roku 1928 Hasan al-Banná, zakladatel hnutí Muslimských bratří v Brity ovládném Egyptě. Podobně se islám stal nástrojem osvobozenického hnutí ve francouzském Alžírsku, kde šejch Ben Bádís založil hnutí Ulamá (doktorů islámského práva). Již zde podle Burgata leží základ pozdějšího rozkolu s ostatními nacionalisty, kteří se hlásili k západním politickým školám (např. k marxismu) nebo k jejich lokálním modifikacím (např. Mišael Aflak v Sýrii a hnutí baathismu); (str. 50–51).

Zatímco marxisté, baathisté a jiní používají západní výrazový aparát a politickou symboliku, islamisté se snaží politický diskurz přizpůsobit autochtonní kultuře. Je to právě tato cizost islamistického politického diskurzu, která vyvolává na Západě iracionální strach.

Zklamání z nezávislosti

Rozkol mezi laickými nacionalisty a islamisty se projevil v době po získání nezávislosti. Příkladem může být Egypt, kde politická a ekonomická nezávislost, navíc sporná, nevedla k uspokojení očekávání obyvatel.

Proti egyptskému režimu se otevřeně postavil úředník ministerstva školství, Sajjid Qutb, jehož učení se stalo východiskem pro dnešní radikální islamisty. Qutb se o existenci Muslimských bratří dozvěděl během pobytu v USA. Tamní tisk totiž jednoznačně obhajoval represe proti této islamistické organizaci ze strany násiristického režimu. Qutb, který ve svých textech často mluví o důležitosti obrany národní suverenity a odmítá islamizaci shora, se zapojil do protirežimního odboje, byl zatčen, mučen a nakonec popraven.

Burgat označuje Qutbovy motivy, popsané v publikaci s názvem *Proč mě popravili*, za jednoznačně politické. Skutečnou politikou i osobní motivací podle něj zastírá pouze

to, že používá islámský výrazový aparát. Jeho legitimizace politického násilí je pouze reakcí na nelidskou krutost, jíž byl vystaven během svého vězení (str. 143).

I v ostatních zemích byly skutečnými motivy islamistů politické ambice, které ovšem v nových režimech, ovládaných úzkou vrstvou elit se západním vzděláním a s malou oporou u většiny obyvatelstva, nemohly nalézt uspokojení. I politický jazyk nových elit, jež byl cizím importem, byl vzdálený velké části obyvatelstva. Islamisté navazující na činnost Hasana al-Banná si přáli dosáhnout uspořádání, jehož základem by byl politický pluralismus. To však bylo více v souladu s autochtonní kulturou. Tak se proti burgibovskému režimu v Tunisku stavěli umírnění islamisté vedení Rašidem Ghanúšim, v Alžírsku proti vládě jedné strany mírovými prostředky bojovali reformisté vedení Mahfúdem Nanou (str. 113).

Poprava Sajjida Qutba v roce 1966 a krvavé represe baathistického režimu proti Muslimským bratřím v syrském městě Hamá roku 1982 však byly jedněmi z mnoha milníků na cestě k další radikalizaci a politizaci islamismu. Ta měla možnost se plně projevit až po zhroucení globální rovnováhy na konci 80. let.

Nový hegemon

Islamisté, kteří bojovali proti „blízkému nepříteli“ v podobě zkorumpovaných autoritativních režimů „arabských Pinochetů“, se v některých případech dále radikalizovali a v 80. a zejména v 90. letech vystoupili na mezinárodní scénu. Důvodů je podle François Burgata hned několik.

Obrácení se proti „vzdálenému nepříteli“ souvisí s uzavřeností režimů na Blízkém východě a v Severní Africe. Islamisté obviňují zahraniční spojence těchto režimů z toho, že jim brání k přístupu k podílu na moci. Dalším důvodem je zjevná asymetrie přístupu Západu k palestínsko-izraelskému konfliktu, která je zvláště patrná po zhroucení supervelmocenské pozice Sovětského svazu. Třetí důvod spočívá právě v tomto porušení globální rovnováhy, které uvolnilo pole pro hegemonii Spojených států na Blízkém východě (str. 58).

Příkladem obratu od blízkého k vzdálenému nepříteli je Ajmán az-Zaváhíri, který byl dlouhou dobu rozhodným bojovníkem proti režimu v Káhiře a až koncem 90. let se přidal k Bin Ládínovi. I šéf al-Qáidy pojímal boj proti vzdálenému nepříteli pouze jako prostředek k boji proti režimu v Rijádu, popřípadě proti Izraeli.

Jak později Bin Ládín prohlásil, pro použití politického násilí se rozhodl, když sledoval ničení Bejrútu během izraelského útoku v roce 1982 (str. 139). Ve svých prohlášeních pak kritizoval saúdský režim za jeho zahraniční politiku, jež prý příliš podléhá vlivu Spojených států, stejně tak jako politika hospodářská. Snižování cen ropy jen kvůli obrovské saúdské nadprodukci vadilo nejen Bin Ládínovi, ale za projev přílišné podřízenosti Rijádu Spojeným státům ho označovali i vysocí činitelé CIA.

U Bin Ládina i u Ajmána az-Zaváhíriho jsou to opět konkrétní politické důvody, které je přivedly na cestu násilí. Tyto důvody ovšem vysvětlují a obhajují pomocí islamistického jazyka. U obou je navíc nutné upozornit na absenci teologického vzdělání, stejně tak jako u jejich předchůdce Sajjida Qutba. Islámští vzdělanci a náboženské školy se od násilí vedeného ve jménu islamismu ve velké většině distancují.

Cesta z pasti terorismu a ignorance

Odstranění objektivních příčin terorismu vidí François Burgat jako jediné možné východisko z krize. Varuje však, že pokud bude Západ nadále na Blízkém východě pokračovat v jednostranném prosazování svých zájmů, bude se setkávat s odporem ze strany radikálních islamistů nebo odjinud.

Jedině pokud budou na Blízkém východě existovat skutečné pluralitní režimy, jež budou kompatibilní s místní kulturní tradicí a které budou otevřeny všem politickým proudům včetně islamistů, dojde k oslabení teroristických skupin, tvrdí Burgat (str. 202). Je údajně naivní se domnívat, že demokracie nemůže být vybudována v souladu s islámem. Takový

postoj označuje Burgat za primitivní kulturní determinismus. Její univerzální hodnoty jsou plně kompatibilní s reformním islámem, ke kterému se hlásí většina islamistů.

Problémem ovšem zůstává, zda Západu a zejména pak Spojeným státům jde o skutečnou demokratizaci regionu. Za demokratické jsou totiž považovány spíše „poslušné“ státy, bez ohledu na jejich skutečné vnitřní uspořádání. Režimy založené na importovaných hodnotách se zde v drtivé většině neosvědčily a z politické ideologie, která by byla v souladu s islámem a která by byla vyjadřována jeho jazykem, má Západ iracionální hrůzu. Tato hrůza pramení ze staleté traumatizující zkušenosti vzájemného a leckdy násilného potýkání.

Podle autora jde ovšem o strach neopodstatněný. Islamistický slovník používaný teroristy nesmí zastříť skutečnost, že jejich boj je veden z konkrétních politických důvodů. Jejich boj není zaměřen proti univerzálním hodnotám demokracie, stejně tak jako proti nim není zaměřen samotný islamismus.

Západ si ovšem skutečnou podstatu islamismu nechce uvědomit a naopak ho mylně používá jako vysvětlení terorismu, jenž je spíše reakcí na jeho politiku. Aktivitu „islamistického teroristy, který bojuje proti našim hodnotám“, jsou automaticky považovány za nelegitimní, což dokládá i způsob zacházení se zajatci „globální války proti teroru“ (str. 196). Zjišťování skutečných motivů jednání teroristů a odstranění příčin jejich jednání však zatím není na pořadu dne.

Islamisté se ovšem na Blízkém východě stali politickou silou, jež bude třeba respektovat. V regionu, který nebude vojensky nebo skrze klientské režimy ovládnán západními mocnostmi a kde se islamisté budou podílet na vládě, již podle Burgata nebude pro jakoukoliv formu terorismu místo. Jak prohlásil jeden z vůdců saúdských islamistů, kterého Burgat cituje: „Míru v tomto regionu nebude dosaženo pacifikací islamistického diskurzu! Ale právě naopak, k pacifikaci tohoto diskurzu dojde až po dosažení míru.“ (str. 189)

Islamismus v době al-Qáidy je v zásadě úspěšným pokusem o zakotvení radikálního islamismu v historických a mezinárodně poli-

tických souvislostech, což je pohled, který je v rozpravě o „nepřátelích našich hodnot“ často opomíjen.

Autor navazuje na svá předchozí díla, zejména na Tvář v tvář politickému islámu z roku 2002. I to je možná důvod, proč se čtenář v jeho poslední knize mnoho nedozví o současné situaci v jinak ostře sledovaných oblastech Egypta či Palestiny. Tyto oblasti byly podrobně zpracovány právě v minulé knize. V knize chybí i podrobnější pohled na problematiku radikálního islamismu u muslimských přistěhovalců v Evropě a na motivy autorů útoků v Madridu či v Londýně. Zůstává tedy otázkou, zda právě tito útočníci již patří k onomu „zcela marginálnímu sektářskému a stoprocentně netolerantnímu proudu, který v očích Západu ovládl celý pojem islamismus“, či zda i u nich se jednalo o ekonomické a politické motivy, podobně jako dříve u představitelů al-Qáidy.

Naproti tomu autor věnuje relativně velký prostor případu Alžírka 90. let, kde došlo k snad největší vlně násilí páchané ve jménu radikálního islamismu na vlastním civilním obyvatelstvu. Autor vysvětluje vzestup islamismu a jeho vítězství ve svobodných parlamentních volbách začátkem 90. let jako odpověď populace na neschopnost a zkorumpovanost socialistického režimu. Tento případ tedy plně potvrzuje autorovu teorii o ekonomických a politických důvodech vzestupu tohoto hnutí.

Problém ovšem nastává v hodnocení pozdějšího období, kdy část islamistů zatlačených do ilegality terorizovala vesnické i městské obyvatelstvo, často bývalé voliče islamistických stran. Burgat toto jednání, které spíše než k oslabení vedlo ke konsolidaci starého režimu, analyzuje pouze povrchně a vysvětluje ho na základě málo podložených konspiračních teorií. Podle nich tito teroristé byli přímo řízení zpravodajskými službami sekulárního režimu (str. 177).

Dalším sporným bodem je autorův pohled na sekulární politické proudy v arabských zemích. Ze Západu importovaný politický jazyk je v jeho očích zbavuje legitimacy. Jejich ukotvení v těchto společnostech je podle autora navíc „velmi malé“ (str. 51). Ve skutečnosti

v arabských zemích mj. přibývá příkladů, kdy se právě sekulární opozice stává důležitým spojencem umírněných islamistů.

I přes podobné sporné body je Islamismus v době al-Qáidy důležitým příspěvkem do diskuze o islamismu. Kniha zatím vyvolala ohlas spíše ve frankofonním tisku, který ji přivítal vcelku pozitivně. Otázkou je, jak bude přijata u těch, na kterých podle Burgata leží zodpovědnost za budoucí vývoj, tedy u západních i arabských vlád. Jisté je, že autorovým závěrům přinejmenším dopřávají sluchu. V průběhu minulých měsíců autor knihu oficiálně představil v Austrálii, Finsku, ve Velké Británii a samozřejmě ve Francii. Pozván byl dokonce do arabských zemí, jejichž režimy ve své knize přímo či nepřímo kritizuje. Začátkem dubna tak svou poslední publikaci představil v Kuvajtu a v Saúdské Arábii.

Sám je však ke změně politiky západních vlád vůči Blízkému východu spíše skeptický. Jak dříve prohlásil v rozhovoru pro časopis

Télérama: „Skutečným řešením může být jediné ukončení této agresivní nadvlády jednoho politického tábora nad druhým. Bohužel nemám dojem, že by takový odvážný krok byl součástí agendy pánů Bushe a Blaira.“

Autor je politolog, půobil jako ředitel Národního centra pro vědecký výzkum při Institutu pro výzkum arabského a muslimského světa v jihofrancouzském Aix-en-Provence. Celkem osmnáct let žil a pracoval v různých arabských zemích, zejména v Alžírsku a v Jemenu. Mezi jeho nejznámější publikace patří *Islamismus v Maghribu: Hlas jihu* (Payot, Paříž 1988) a *Tváří v tvář politickému islámu* (Paříž Le Decouverte 1995, doplněné vydání Paříž La Decouverte 2002).

François Burgat, *l'Islamisme à l'heure d'al-Qaida*

La Decouverte, Paris 2005; 216 s.

Zdeněk Beránek

Bulletin Společnosti přátel Afriky a Společnosti česko-arabské

č. 3 – srpen 2006, 14. ročník. Uzávěrka tohoto čísla byla 24. 8. 2006

Bulletin je vydáván za přispění
Odboru kulturních a krajanových vztahů Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Redakční rada: PhDr. JAROSLAV BUREŠ, CSc., Ak. sochař JIŘÍ ČERNOCH,
doc. PhDr. EDUARD GOMBÁR, CSc., Mgr. MIROSLAV HOUSKA,
PhDr. JOSEF POLÁČEK, CSc., doc. Ing. DANA ŠTEMBERGOVÁ, CSc.,
PhDr. MARCELA PALÍŠKOVÁ, VILÉM ŘEHÁK

Návrh obálky: VLADIMÍR PECHAR
Uspořádala: Ing. MARIE HRUŠKOVÁ
Výroba: ESKIRA s.r.o.

Kontaktní adresa: **Jerevanská 7, 100 00 Praha 10, tel. 604 378 949**

Společnost přátel Afriky – *webová stránka:* **spa.afrikaonline.cz**

– *e-mail:* **spa@afrikaonline.cz**

Společnost česko-arabská – *webová stránka:* **czech-arab.org**

– *e-mail:* **info@czech-arab.org**